

Nr 219.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av avtal rörande Stockholms och Göteborgs högskolors framtida ställning m. m.; given Stockholms slott den 9 april 1948.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlatande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Josef Weijne.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen lämnas en redogörelse för Stockholms och Göteborgs högskolors ekonomiska förhållanden. För att säkra högskolornas framtida ställning föreslås godkännande av upprättade avtal mellan i ena fallet staten, Stockholms stad och Stockholms högskola samt i andra fallet mellan staten, Göteborgs stad och Göteborgs högskola. I samband med Stockholmsavtalet föreslås vidare, att det kronan tillhöriga kvarteret Vega vid Drottninggatan i Stockholm

med därå uppförda byggnader reserveras för Stockholms högskolas framtida behov.

Avtalen föreslås skola träda i kraft först den 1 juli 1949. På grund härav föreslås ett anslag av 175 000 kronor till Stockholms högskola såsom bidrag till täckande av driftunderskott för budgetåret 1948/49. Även för Göteborgs högskola föreslås ett allmänt bidrag till verksamheten för budgetåret 1948/49 av 100 000 kronor. I propositionen förordas vidare inrättande av en professur i ekonomisk historia vid Stockholms högskola från och med den 1 juli 1949 samt förutsättes att tillsättningsförfarandet av nämnda professur inledes redan under budgetåret 1948/49.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 9 april 1948.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler här-
efter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Weijne *dels* frågor om
godkännande av avtal rörande Stockholms och Göteborgs högskolors framtida
ställning, *dels ock* vissa frågor om anslag till nämnda högskolor och anför där-
vid följande.

I. Inledning.

Stockholms och Göteborgs högskolor ha hittills endast i obetydlig omfattning fått del av den upprustning och utbyggnad, som under de två sistförflutna åren skett ifråga om statsuniversiteten. I propositionen nr 272 till 1947 års riksdag angående vissa anslag till universiteten och den medicinska undervisningen m. m. anmälde jag, att det av olika skäl icke befunnits möjligt att då till slutlig prövning upptaga frågorna om statliga åtgärder för en utbyggnad av Stockholms och Göteborgs högskolor, ehuru universitetsberedningen, socialvetenskapliga och naturvetenskapliga forskningskommittéerna samt i viss mån medicinska högskolornas organisationskommitté ingått även på förhållandena vid nämnda högskolor. Jag anförde vidare vid detta tillfälle, att det vore min avsikt att inom den närmaste framtiden föranstalta om utredningar med syfte att bland annat klarlägga statens framtida förhållande till ifrågasvarande högskolor. Dessa frågor ha nu utretts.

Med hänsyn främst till ändrade ekonomiska förutsättningar har successivt uppkommit ett allt starkare behov av åtgärder för att förbättra Stockholms och Göteborgs högskolors ekonomi. Det är vidare uppenbart, att en nödvändig upprustning av högskolorna icke kan komma till stånd utan betydligt ökad hjälp från det allmännas sida. För närvarande äro de båda högskolorna i hög grad beroende av ekonomiskt stöd från Stockholms respektive Göteborgs stad. Under sådana förhållanden har det synts angeläget att genom direkta avtal reglera statens och respektive städers framtida ställning till högskolorna.

Särskilda sakkunniga för utredning och förhandlingar rörande Stockholms högskolas framtida ställning ha numera överlämnat ett med representanter för Stockholms stad och högskolan träffat avtal, dagtecknat den 12 januari 1948. De sakkunniga ha varit generaldirektör Nils Löwbeer, ordförande, kanslirådet Joh. Dillner, rektor vid Lunds universitet, professorn A. R. Hadding samt ledamoten av riksdagens första kammare Sven Larsson, Varberg.

Särskilda sakkunniga för utredning och förhandlingar rörande Göteborgs högskolas framtida ställning ha överlämnat ett motsvarande avtal, träffat med representanter för Göteborgs stad och högskolan, dagtecknat den 19 januari 1948. De sakkunniga ha varit landshövdingen Malte Jacobsson, ordförande, kanslirådet Joh. Dillner, professorn vid universitetet i Uppsala Gunnar Gunnarsson samt ledamoten av riksdagens första kammare Sven Larsson, Varberg.

De sakkunniga för utredning rörande Stockholms högskolas framtida ställning kunde vid fullgörandet av sitt uppdrag bygga på resultat, som framlagts i en tidigare utredning om Stockholms högskolas ekonomiska förhållanden, avgiven av inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga och dagtecknad den 15 februari 1947.

Motsvarande utredning förelåg icke beträffande Göteborgs högskolas ekonomiska förhållanden. Däremot kunde såsom grundval för förhandlingarna beträffande sistnämnda högskola tjäna förutom de utredningar, som verkstälts av 1945 års universitetsberedning, naturvetenskapliga forskningskommittén och socialvetenskapliga forskningskommittén, en av universitetsberedningen till ecklesiastikdepartementet överlämnad promemoria rörande Göteborgs högskolas ekonomiska ställning.

I det följande ämnar jag underställa riksdagen för prövning och godkännande de tidigare nämnda avtalen mellan i ena fallet staten, Stockholms stad och Stockholms högskola samt i andra fallet mellan staten, Göteborgs stad och Göteborgs högskola. Då jag samtidigt har för avsikt att föreslå, att dessa avtal skola träda i kraft den 1 juli 1949, ämnar jag nu till prövning även upptaga frågan om vissa anslag till de båda högskolorna för budgetåret 1948/49 i och för upprätthållande av verksamheten i erforderlig utsträckning.

II. Stockholms högskolas framtida ställning.

Högskolans ekonomiska förhållanden.

Stockholms högskola är en enskild stiftelse, som från början drivit sin verksamhet med huvudsakligt stöd av donationsmedel och avgifter från de studerande. I alltmera ökad grad har högskolan emellertid fått uppbära frikostiga understöd av Stockholms stad, bland annat för inrättande och uppehållande av ett flertal professorer. I den mån högskolans ekonomi försämrats genom minskad avkastning av donationsmedlen och stegrade utgifter, ha stadens bidrag och ekonomiska åtaganden i övrigt gentemot högskolan även av denna anledning ökat. Högskolan kan sägas för närvarande vara i hög grad beroende av stadens hjälp för att kunna fortsätta sin verksamhet, även om jämväl staten under de senaste åren lämnat högskolan vissa relativt stora understöd. Stadens årliga ekonomiska stöd till högskolan uppgår sålunda för närvarande till omkring 760 000 kronor — vartill komma 80 000 kronor i likvidanslag för markupplåtelser m. m. Stockholms stadsfullmäktige ha vidare i juni 1947 beviljat högskolan ett tillfälligt anslag å 200 000 kronor till täckning av de underskott, som beräknades uppkomma, innan en överenskommelse mellan staten och staden kunde väntas bli träffad. Staten har å sin sida för innevarande budgetår anvisat anslag till högskolan med i runt tal 445 000 kronor, huvudsakligen till den naturvetenskapliga avdelningen.

I syfte att vinna en samlad översikt över högskolans behov ha, såsom inledningsvis framhållits, särskilda sakkunniga verkställt en ingående utredning rörande högskolans ekonomiska förhållanden, innefattande dessutom såväl en prognos för utvecklingen av högskolans ekonomi inom nuvarande verksamhetsram som en uppskattning av kostnaderna för den upprustning av

högskolan, som kan anses ofrånkomlig för att läroanstalten skall uppnå och behålla paritet med universiteten.

Omfattningen av upprustningsprogrammet har fastställts bland annat på grundval av de utredningar, som företagits av 1945 års universitetsberedning, naturvetenskapliga forskningskommittén, socialvetenskapliga forskningskommittén och de medicinska högskolornas organisationskommitté. I de fall, där högskolans verksamhet icke berörts av dessa tidigare utredningar, ha de sakkunniga framlagt preliminära utgiftsberäkningar. Samtliga kostnadsökningar ha uppdelats på två etapper, varav den ena (Etapp I) avser omedelbart aktuella och möjliga åtgärder och den andra (Etapp II) innefattar förslag, vilka oavsett angelägenhetsgraden av praktiska skäl icke för närvarande kunna genomföras eller som ur olika synpunkter funnits böra anstå kortare eller längre tid. Utredningsmännen understryka emellertid, att det icke varit deras sak att bedöma om eller i vad mån kostnaderna för en sådan upprustning borde täckas av det allmänna, liksom ej heller att söka fördela ifrågakommande åtaganden mellan staten och Stockholms stad. Syftet med beräkningarna har endast varit att så vitt möjligt ange en kostnadsram, inom vilken utgifterna för högskolans upprustning torde komma att stanna vid nuvarande penningvärde.

Resultatet av de verkställda kostnadsberäkningarna, *vilka utgå från 1945 såsom basår*, torde framgå av sammanställningen å sid. 6.

Utredningens resultat visar sålunda, att även om högskolans verksamhet hölles inom den nuvarande ramen, så komme driftsunderskottet för nästa budgetår att uppgå till minst 175 000 kronor, varefter det under de närmaste åren komme att stiga till över 250 000 kronor årligen. Härtill komma kostnaderna för löne- och arvodesökningar efter 1945. Om högskolan utöver denna sanering av ekonomien även får en upprustning med personal, lokaler och materiel i samma omfattning som universiteten, så skulle enligt utredningsmännen den årliga merkostnaden komma att uppgå till inemot 4 miljoner kronor. Därtill kommer ett behov av engångsanslag till nybyggnader, inredning och apparatutrustning till i runt tal 10 1/4 miljoner kronor.

Förslag till avtal mellan staten, staden och Stockholms högskola angående högskolans framtida ställning.

Högskolans framtida ställning. Mot bakgrunden av högskolans svåra ekonomiska läge ha de sakkunniga för utredning och förhandlingar rörande Stockholms högskolas framtida ställning först upptagit frågan om högskolans framtida ställning till staten. De statliga förhandlingsmännen ha därvid övervägt, huruvida ett förstatligande av högskolan kunde anses påkallat men avvisat denna tanke. De anföra följande.

Från stadens sida har visats intresse för att högskolan bibehålles som en icke statlig institution, i vars upprätthållande och förvaltning staden alltfört

	Etapp I Kronor	Etapp II Kronor	Sammanlagt Kronor
<i>A. Årliga merkostnader.</i>			
1. Täckande av driftunderskott inom nuvarande verksamhetsram	175 000	82 000	257 000
2. Kostnader för upprustning			
a) matematisk-naturvetenskapliga avdelningen . . .	932 000	296 000	1 228 000
b) stats- och rättsvetenskapliga avdelningen	95 000	47 000	142 000
c) humanistiska avdelningen	869 000	300 000	1 169 000
d) bibliotek	17 000	155 000	172 000
e) allmänna avdelningen	42 000	48 000	90 000
f) pensioneringskostnader vid nya befattningar . .	93 000	43 000	136 000
g) borttagande av termins- och kursavgifter	438 000	—	438 000
h) forskarstipendier, gästföreläsningar och årsskrift	64 000	69 000	133 000
i) lokalkostnader	—	207 000	207 000
Summa	2 725 000	1 247 000	3 972 000
därav för täckande av driftunderskott	175 000	82 000	257 000
för upprustning	2 550 000	1 165 000	3 715 000
Av kostnaderna för upprustning äro runt 490 000 kronor täckta genom anslag, som tillkommit efter år 1945.			
<i>B. Engångskostnader.</i>			
1. matematisk-naturvetenskapliga avdelningen	186 000	834 000	1 020 000
2. humanistiska avdelningen	10 000	75 000	85 000
3. lokalkostnader			
Omedelbart behövliga ombyggnader och reparationer av de naturvetenskapliga institutionslokalerna och av kansliokalerna (620 000 + 70 000)	690 000	—	690 000
Lokalutvidgningsbehov	—	8 250 000	8 250 000
Inredning och möblering	—	1 335 000	1 335 000
Summa	886 000	10 494 000	11 380 000
Till bestridande av ifrågakvarande engångskostnader disponerar högskolan för närvarande donerade medel på sammanlagt c:a 1 010 000 kronor.			

tager en aktiv del. Förhandlingsmännen ha för egen del stannat vid att i varje fall tills vidare högskolans nuvarande karaktär av enskild stiftelse icke bör ändras. Ur åtskilliga synpunkter kan det vara av betydelse att här gå fram med varsam hand. Nämnda organisationsform har dock visat sig äga stor livskraft, och värdet av högskolans förankring i medborgarintresset inom den kommun, där högskolan vuxit fram, måste skattas högt. Ej heller bör förbises vidden av det ansvar, som ett förstatligande skulle medföra. Statens rimliga krav på förstärkt inflytande över högskolan och bättre inblick i dess för-

hållanden vid en utvidgad ekonomisk hjälp från statens sida kan även utan förstatligande tillgodoses.

Fördelningen av kostnaderna. Beträffande fördelningen av de ekonomiska bidragen till högskolan mellan staten och Stockholms stad ha statens och stadens förhandlingsmän i princip stannat för att de två parterna böra påtaga sig var sin procentuella del av det årliga tillskott (i det upprättade avtalet benämnt *anslagssumman*), som det allmänna prøvas böra lämna högskolan. Enligt parternas mening vore en sådan fördelningsgrund enklast i tillämpningen och ägnad att ge den bästa överskådligheten.

Frågan om storleken av stadens andel i anslagssumman har varit föremål för ingående överväganden. De sakkunniga anföra:

Från stadens sida har man förklarat sig beredd att i fortsättningen understödja högskolan som hittills och även i en något ökad omfattning. Den större delen av kostnaderna för högskolans upprustning borde enligt stadens mening falla på staten. En maximering av stadens bidrag ha stadens delegerade förklarat under alla omständigheter vara ofrånkomlig med hänsyn till stadens ekonomiska förutsättningar. I överensstämmelse härmed ha stadens delegerade hävdad, att det kommunala bidraget borde begränsas till högst 1 000 000 kronor om året. Statens förhandlingsmän ha visserligen funnit sig icke kunna motsätta sig kravet på en maximering av det kommunala bidraget men hävdad, att gränsen borde sättas vid ett väsentligt högre belopp. Efter hand har enighet vunnits om att stadens årliga bidrag ej skall överstiga 1 200 000 kronor och utgå med lägst 700 000 kronor. Sistnämnda belopp motsvarar — om man bortser från ett av staden år 1947 beviljat tillfälligt anslag å 200 000 kronor och från ett anslag av cirka 80 000 kronor för likvidersättning till stadens fastighetsnämnd för markupplåtelse m. m. — i stort sett stadens understöd till högskolan för år 1947. I fråga om stadens andel i anslagssumman ha statens förhandlingsmän påyrkat, att den skulle bestämmas till lägst en tredjedel. Stadens delegerade ha emellertid icke varit villiga att, inom ovan angivna ram, sträcka sig längre än till en fjärdedel av anslagssumman. De två parterna ha slutligen enat sig om sistnämnda fördelningsgrund. Avtalet härom innebär sålunda bland annat, att, så länge anslagssumman uppgår till ett lägre belopp än 2 800 000 kronor, staden i själva verket bidrager med mer än en fjärdedel av behövliga anslagsmedel eller med 700 000 kronor, att, då anslagssumman utgör lägst 2 800 000 kronor och högst 4 800 000 kronor, stadens anpart utgör en fjärdedel av behövliga anslagsmedel, samt att den del av anslagssumman, som överstiger 4 800 000 kronor, helt täckes av staten. Till belysande av det aktuella läget må framhållas, att därest avtalet gällt redan under budgetåret 1946/47 anslagssumman för detta budgetår torde ha uppgått till omkring 1 400 000 kronor, varav alltså staten och staden skolat bestrida vardera hälften. Vid genomförande i full utsträckning av det i olika sammanhang framlagda upprustningsprogrammet kunna, såsom i det föregående framhållits, behövliga bidrag till högskolans löpande utgifter uppskattas till minst 4 500 000 kronor. Det bör även beaktas, att vid anslagssummans årliga bestämmande hänsyn skall tagas jämväl till årets behov av anslag till byggnads- och därmed sammanhörande andra kostnader av engångsnatur.

Avvägningen av statens och stadens inflytande. I den mån upprustningsprogrammet genomföres, framhålla de sakkunniga vidare,

kommer staten att få bära en allt större andel av högskolans utgifter, och statsbidragen komma att växa till högst avsevärda belopp. Under sådana förhållanden ha de sakkunniga ansett det befogat, att staten tillerkännes ett avgörande inflytande vid kostnadsramens fastställande. De sakkunniga framhålla följande.

Högskolans behov av anslag bör av vederbörande myndigheter prövas på samma noggranna sätt som statliga eller av staten eljest understödda institutioners anslagsäskanden. I det upprättade avtalet ha i överensstämmelse härmed intagits bestämmelser om avgivande av förslag till inkomst- och utgiftsstat för högskolan och dylika förslags behandling, innebärande, att, sedan högskolans anslagsbehov underställts riksdagen, den slutliga prövningen av staten lägges i Kungl. Maj:ts händer. Statens utseende blir alltså beroende av statsmakternas beslut. Med hänsyn till stadens medverkan i utgiftstäckningen synes dock kunna förutsättas, att skäligen hänsyn härvid tages till det yttrande över statförslaget, som staden enligt avtalet skall avge.

Ett i detta sammanhang betydelsefullt spörsmål har gällt avvägningen överhuvudtaget av statens och stadens inflytande över högskolan. Vägande praktiska skäl tala utan tvivel emot att ställningstagandet från det allmännas sida till olika frågor rörande högskolan skall vara beroende av samstämmiga beslut av de statliga och kommunala myndigheterna. Med hänsyn härtill samt till, såsom nyss framhållits, statens successiva inträdande som den största ekonomiska intressenten i högskolan, synes den slutliga bestämmanderätten över högskolan böra även i övrigt tillerkännas Kungl. Maj:t, såvitt förekommade frågor äro av sådan vikt, att avgörandet ej bör tillkomma läroanstaltens olika egna organ. Staden har emellertid, såsom framgått av det föregående, alltsedan högskolans tillkomst på olika sätt lämnat högskolan sitt frikostiga stöd och deltagit i dess förvaltning. På grund härav och då staden även i fortsättningen kommer att ekonomiskt understödja högskolan, synes det angeläget och rimligt, att staden alltfört har ett väsentligt inflytande på högskolans angelägenheter. I det föreliggande avtalet ha dessa synpunkter beaktats genom att staden tillerkänns representation i högskolans styrelse och i övrigt yttranderätt i ärenden av större vikt rörande anstalten. Härigenom synas förutsättningar föreligga för en fortsatt värdefull insats från stadens sida till förmån för högskolan.

Byggnads- och tomtfrågor. Nybyggnadsbehoven och i samband därmed behoven av ytterligare tomtmark vid högskolan äro, såsom framgår av utredningen rörande högskolans ekonomiska förhållanden, betydande. De sakkunniga ha anfört bland annat följande.

Vad till en början blivande byggnadskostnader och därmed förenade andra engångskostnader beträffar, må här endast påpekas, att dylika kostnader enligt bestämmelse i det upprättade avtalet skola medtagas i styrelsens förslag till stat för högskolan och alltså, såsom förut nämnts, komma att påverka den s. k. anslagssumman, som enligt i avtalet angiven grund fördelas mellan staten och staden.

Statens och stadens delegerade ha enats om att i det upprättade avtalet intaga en förklaring, att parterna äro villiga att, i den mån det är erforderligt för tillgodoseende av högskolans behov av tomtmark, vidtaga de åtgärder, som befinnas möjliga och lämpliga för att välbelägen sådan mark ställes till högskolans förfogande. Denna förklaring avser att giva uttryck för statens

och stadens allmänt välvilliga inställning till högskolans behov av stöd i detta avseende; någon bindande utfästelse har av naturliga skäl i detta sammanhang icke kunnat ifrågakomma. Det är emellertid uppenbart, att högskolans föreliggande byggnadsbehov icke kunna tillgodoses inom ramen för de av läroanstalten nu disponerade tomterna. Av utredningen om högskolans ekonomiska förhållanden framgår, att staden upplåtit flera av nämnda tomter ävensom en tomt vid Odengatan för en planerad ny biblioteksbyggnad. Från stadens sida har därför hävdats, att de närmast aktuella behoven av ytterligare tomtmark böra tillgodoses av staten intill ett sammanlagt värde, i huvudsak motsvarande stadens hittillsvarande prestationer i fråga om tomter, vilka av stadens delegerade uppskattats till ett sammanlagt kapitalvärde av omkring 5 1/2 miljoner kronor. Först sedan så skett, vore staden villig att påtaga sig ytterligare uppoffringar i förevarande avseende. Staden förutsatte härvid, att värdet av dess samtliga upplåtelser till högskolan icke skulle överstiga tredjedelen av värdet av statens motsvarande upplåtelser.

Högskolans byggnadsplaner föreligga icke utredda på sådant sätt, att ett ställningstagande nu kan ifrågakomma. Trots detta ha statens förhandlingsmän sökt bilda sig en uppfattning om de linjer, efter vilka de närmaste utbyggnaderna böra göras, och därvid främst kommit att rikta sin uppmärksamhet på det staten tillhöriga kvarteret Vega invid Drottninggatan mitt emot högskolans nuvarande kanslibyggnad. Byggnaderna inom detta kvarter äro ännu till större delen disponerade av tekniska högskolan och farmaceutiska institutet men torde inom loppet av de närmaste åren bli utrymda av dessa institutioner. Därjämte äro inom kvarteret lokaler provisoriskt upplåtna för det till högskolan hörande ryska institutet och för den nyinrättade veterinärstyrelsen. Enligt förhandlingsmännens mening tala mycket vägande skäl för att detta kvarter med därå uppförda byggnader av staten ställes till högskolans föfogande. Goda möjligheter synas föreligga att genom om- och nybyggnad inom kvarteret tillgodose högskolans närmast överskådbara ytterligare lokalbehov. Förhandlingsmännen hemställa därför, att kvarteret med därå uppförda byggnader reserveras för ifrågavarande ändamål. Stadens delegerade ha gjort gällande, att värdet av en sådan upplåtelse i stort sett torde motsvara värdet av de av staden hittills gjorda tomtupplåtelseerna.

Giltighetstiden för det upprättade avtalet har begränsats till 15 år. Med hänsyn till vikten för högskolan att kunna arbeta under ekonomiskt trygga förhållanden vore onekligen, framhålla de sakkunniga, ett avtal med obegränsad giltighetstid det mest önskvärda. Stadens representanter hade emellertid ursprungligen endast velat binda staden för en tid av 10 år. Parterna hade slutligen enats om en avtalstid om 15 år. Vissa skäl för en på så sätt begränsad avtalstid kunde anföras även ur statens synpunkt. Det syntes dock kunna förutsättas, att varken staten eller staden vid en uppsägning av avtalet komme att vidtaga sådana åtgärder, som skulle ställa högskolan inför oöverkomliga svårigheter.

Avtalsförslagets ordalydelse. Det av den statliga förhandlingsdelegationen framlagda förslaget till avtal lyder sålunda:

I syfte att trygga Stockholms högskolas ställning och möjliggöra högskolans utveckling under så gynnsamma arbetsbetingelser, som omständigheterna med-

giva, har denna dag mellan staten, Stockholms stad och högskolan — under förutsättning av Kungl. Maj:ts och riksdagens samt stadsfullmäktiges i Stockholm och styrelsens för högskolan godkännande — träffats följande avtal:

I. Av högskolans styrelse upprättat förslag till stat för högskolan, avseende tiden 1 juli—30 juni (budgetår) och upptagande på inkomstsidan högskolans för året disponibla egna medel samt på utgiftssidan, särskilt för sig, dels årskostnader, såsom löne- och pensionskostnader samt omkostnader i övrigt, dels ock förekommande engångskostnader, såsom för nybyggnader, deras utrustning o. d., skall årligen före den 1 juni kalenderåret närmast före det budgetår, statförslaget avser, ingivas dels till Kungl. Maj:t och dels till stadsfullmäktige, som över förslaget avgiva yttrande till Kungl. Maj:t. Stat för högskolan fastställas av Kungl. Maj:t.

I fastställd stat upptagen utgiftspost må ej överskridas eller användas för annat än avsett ändamål, där ej Kungl. Maj:t på grund av särskilda förhållanden lämnat tillstånd härtill.

II. Till bestridande av den utgiftssumma, som enligt den fastställda staten icke täckes av högskolans egna medel — (*anslagssumman*) — skola staten och staden bidra enligt följande grunder:

a) När anslagssumman icke överstiger 4 800 000 kronor, bidrager staden med 1/4 av densamma, dock lägst med 700 000 kronor, och staten ansvarar för återstoden. Uppgår anslagssumman till mer än 4 800 000 kronor, utgår stadens bidrag med 1 200 000 kronor och resten täckes av staten.

Har Kungl. Maj:t lämnat tillstånd, som avses i mom. I andra stycket, skall sålunda tillkommet utgiftsbelopp inräknas i anslagssumman.

b) I statens och stadens bidrag inräknas icke värdet å tomter eller byggnader, som de upplåtit eller må komma att upplåta till högskolan.

c) Stadens bidrag bör i första rummet användas för tillgodoseende av de humanistiska och stats- och rättsvetenskapliga avdelningarnas behov.

d) Statens och stadens bidrag utbetalas till högskolan efter rekvisition kvartalsvis i förskott och i mån av behov.

III. Staten och staden förklara sig villiga att, i den mån det är erforderligt för tillgodoseende av högskolans behov av tomtmark, vidtaga de åtgärder, som finnas möjliga och lämpliga för att välbelägen sådan mark ställas till högskolans förfogande.

IV. Högskolans ställning såsom en icke statlig institution bibehålles, dock skola i nedan angivna hänseenden följande särskilda bestämmelser gälla:

a) För mottagande av donation, som avser annat än tillfälligt ändamål, erfordras universitetskanslerns tillstånd.

b) Högskolan tillhörig fastighet må icke intecknas, försäljas eller annorledes överlåtas utan Kungl. Maj:ts godkännande, ej heller må fastighet av högskolan genom köp eller byte förvärvas utan sådant godkännande.

c) Kungl. Maj:t äger i övrigt efter stadskollegiets och högskolans hörande meddela de föreskrifter i fråga om högskolans organisation och verksamhet, som Kungl. Maj:t finner erforderliga eller lämpliga; skolande, om sådana föreskrifter innebära ändring av grundstadgarna för högskolan, frågan jämväl underställas stadsfullmäktige för yttrande.

Härvid förutsattes emellertid.

1) *beträffande högskolans styrelse*: att den skall bestå av tolv ledamöter, nämligen en ordförande, förordnad av Kungl. Maj:t, tre ledamöter, förordnade av Kungl. Maj:t, sedan stadskollegiet och högskolans lärarråd var för sig avgivit förslag, högskolans rektor, en ledamot, utsedd av vetenskapsakade-

mien, fyra ledamöter, utsedda av stadsfullmäktige, samt två ledamöter, utsedda av högskolans lärarråd; och

2) *beträffande granskningen av den ekonomiska förvaltningen*: att denna skall ske genom fyra revisorer, av vilka Kungl. Maj:t utser två och staden två.

V. Detta avtal träder i kraft den 1 juli 1949 och gäller till och med den 30 juni 1964. Därest avtalet icke av någon part uppsäges minst två år före avtalstidens utgång, förlänges avtalets giltighetstid varje gång med femton år.

I den mån av staden före avtalets ingående gjorda utfästelser om anslag till högskolans verksamhet avse tid, varunder detta avtal äger giltighet, skola staden sålunda åvilande förpliktelser, så länge avtalet gäller, anses fullgjorda genom bidrag, som staden lämnar enligt bestämmelserna i mom. II a) här ovan.

Detta avtal har upprättats i tre likalydande exemplar, av vilka parterna tagit var sitt.

Stockholm den 12 januari 1948.

För staten:

Nils Löwbeer *Joh. Dillner* *Assar Hadding* *Sven Larsson*

För staden:

Zeth Höglund *Ragnar Tomson* *Ivar Öman* *Joakim Garpe*

För Stockholms högskola:

Sven Tunberg *Åke Hassler* *M. G. Stålfelt* *Nils W. Öström*

I en till avtalet fogad *specialmotivering* ha de sakkunniga anfört följande.

Punkt I. Såsom redan framhållits, bör högskolans behov av anslag prövas på samma noggranna sätt som statliga eller av staten eljest understödda institutioners anslagsäskanden. Till grund härför skall högskolans styrelse enligt bestämmelserna i förevarande punkt i avtalet årligen avge förslag till stat för högskolan. För att underlätta prövningen bör statförslag vara uppgjort med tillämpning av samma grunder, som i motsvarande avseende gälla för statsuniversitetet och andra liknande institutioner. De statliga förhandlingsmännen avse att framdeles överväga frågan om de för genomförandet härav erforderliga förberedande åtgärderna. Varje statförslag bör givetvis vara åtföljt av sådan utredning och motivering, att en klar uppfattning kan vinnas såväl om högskolans ekonomiska läge i stort som om de gjorda inkomst- och utgiftsberäkningarna i detalj.

Statförslag skall avse tiden 1 juli—30 juni eller samma tid som det statliga budgetåret. Högskolans räkenskaper, som för närvarande föras per kalenderår, torde därför böra omläggas. Härigenom vinnes, att tiden mellan förslagens avgivande och det avsedda räkenskapsåret blir den kortast möjliga.

Enligt avtalet skall statförslag på inkomstsidan upptaga högskolans för respektive år disponibla egna medel. Härmed avses främst tillgänglig avkastning av högskolans fonder och i övrigt alla medel, över vilka högskolan förfogar och som för året äro disponibla för sådana utgifter, som äro upptagna på förslagens utgiftssida. I den mån termins- och andra liknande avgifter erläggas av de studerande böra inkomsterna därav beräknas bland dylika medel. På förslagens utgiftssida skola bl. a. uppföras beräknade pensioneringskostnader. Förhandlingsmännen ha icke i förevarande sammanhang tagit ställning

till spörsmålet, huruvida för framtiden pensioneringsfrågan vid högskolan bör lösas genom anlitanade av statlig eller annan försäkringsanstalt, utan ha räknat med att tills vidare förekommande tjänste- och familjepensioner, i den mån de ej kunna utgå ur tillgängliga pensionsfonder, skola belasta respektive års löpande medel. Högskolans pensionsfråga synes emellertid böra göras till föremål för närmare utredning i lämpligt sammanhang. Jämväl förekommande kostnader av engångsnatur, såsom för nybyggnader, deras utrustning och dylikt, skola, såsom tidigare berörts, upptagas i staten med hänsyn till att även dylika kostnader skola beaktas vid bestämmandet av den s. k. anslagssumman, som enligt i avtalet angiven grund fördelas mellan staten och staden.

Statförslag skall av högskolans styrelse avgivas före den 1 juni kalenderåret närmast före det budgetår, förslaget avser. Den angivna tidpunkten har valts med hänsyn till att stadsfullmäktiges yttrande över förslaget skall kunna föreligga i ecklesiastikdepartementet senast under oktober månad.

Förhandlingsmännen förutsätta, att avgivet statförslag blir underställt universitetskanslern för yttrande och att, sedan jämväl i övrigt erforderlig beredning ägt rum, ärendet förelägges riksdagen i samma ordning som andra liknande förslag. Om så sker, torde riksdagens beslut i anledning av statförslaget föreligga inom sådan tid, att stat för högskolan skall kunna av Kungl. Maj:t fastställas före ingången av det budgetår, staten avser.

Av Kungl. Maj:t fastställd stat bör lända högskolan till noggrann efterrättelse. Medgivande att överskrida eller för annat än avsett ändamål använda i staten upptagen utgiftspost bör därför av Kungl. Maj:t lämnas allenast på grund av särskilda förhållanden och endast om sådana förutsättningar föreligga, att statlig myndighet i motsvarande situation skulle ha erhållit dylikt medgivande. Sålunda tillkommet utgiftsbelopp skall enligt punkt II a) andra stycket i avtalet inräknas i anslagssumman.

Punkt II a). Beträffande dessa bestämmelser hänvisas till den allmänna motiveringen.

Punkt II b). Av det tidigare anförda framgår, att anslag till byggnads- och därmed sammanhörande andra kostnader av engångsnatur skola upptagas i högskolans stat och alltså beaktas vid fastställandet av anslagssumman. Beträffande upplåtelse av tomtmark och redan befintliga byggnader har däremot i avtalet stadgats, att värdet därav icke skall inräknas i statens och stadens bidrag enligt punkt II a). Härav följer, att det i det föregående omnämnda anslaget till likvidersättning till stadens fastighetsnämnd icke skall tagas i beräkning vid bestämmande av stadens bidrag enligt nyssnämnda punkt. Frågor om tomtupplåtelse ha icke ansetts lämpligen böra regleras i ett avtal, som det nu förevarande. Parterna ha i stället förutsatt att, allteftersom dylika spörsmål aktualiseras, de skola bli föremål för förhandlingar mellan parterna. Till ställningstagandet i detta avseende har även bidragit, att det torde vara svårt om icke omöjligt att angiva en allmängiltig objektiv norm för värdering av de upplåtelse, som kunna ifrågakomma. Erinras må emellertid om den ovan återgivna förklaringen från stadens sida angående dess inställning till frågan om framtida markupplåtelse till högskolan.

Punkt II c). Från stadens sida har ett särskilt intresse visats för de humanistiska samt stats- och rättsvetenskapliga avdelningarna vid högskolan. Under förhandlingarnas lopp har sålunda, såsom framgått av det ovan anförda, diskuterats, att staden helt skulle garantera upprätthållandet av nämnda avdelningar. Punkt II c) har sin grund i detta stadens speciella intresse. Vad där sägs inverkar icke på storleken av det totala kommunala bidraget till hög-

skolan men ger ifrågavarande avdelningar en förmånsställning vid användningen av stadens andel i anslagssumman. Överskjuter stadens anslagsbelopp nämnda avdelningars brist, föreligger intet hinder, att använda överskottet för högskolan i övrigt. Klausulen torde komma att verka som ett stöd för de humanistiska och stats- och rättsvetenskapliga avdelningarna, då statförslagen skola uppgöras. I anslutning till punkten II c) har från stadens sida framhållits angelägenheten av att vid undervisningens planläggande och bedrivande särskild hänsyn toges till nutida utbildningsbehov. Statens förhandlingsmän, som ansett ett ställningstagande i ett spörsmål av denna natur falla utanför deras uppdrag, ha dock velat uttala, att de finna detta önskemål beaktansvärt.

Punkt II d). Föreskriften om bidragens utbetalning kvartalsvis i förskott och i mån av behov synes lämplig ur högskolans synpunkt. Det torde icke vara svårt för högskolan att göra en kalkyl beträffande behovet av medel för varje följande kvartal.

Punkt III. Innebörden av denna punkt framgår av vad som anförts under den allmänna motiveringen.

Punkt IV a). Den meddelade föreskriften har sin motsvarighet för universiteten, som enligt praxis icke äga mottaga donation utan medgivande av universitetskanslern. Det har emellertid ansetts motiverat, att från denna bestämmelse undantaga donationer för tillfälligt ändamål, t. ex. för visst forskningsarbete under kortare tid, där alltså genom donationen icke föranledes någon bestående materiell eller personell organisation.

Punkt IV b). Liknande föreskrift gäller för universiteten.

Punkt IV c). Den reglering av högskolans framtida förhållanden, som åsyftas med det ingångna avtalet, torde påkalla, att i åtskilliga avseenden nya bestämmelser meddelas om högskolans förvaltning och verksamhet. Bl. a. torde en revidering av grundstadgarna bli erforderlig.

Statens och stadens delegerade äro ense om att stadsgandet om rätt för stadskollegiet att avge yttrande, inman Kungl. Maj:t utfärdar föreskrifter om högskolans organisation och verksamhet, närmast skall avse frågor av allmän och principiell betydelse. Kollegiet behöver sålunda icke höras i en mångfald ärenden av löpande natur, såsom exempelvis dispensärenden.

Förhandlingarna ha föranlett, att frågan om högskolans styrelses sammansättning gjorts i sin helhet till föremål för avtalsmässig reglering.

Överenskommelsen innebär den ändringen beträffande antalet ledamöter, att detta ökats från 11 till 12. Staden har bibehållits vid sin rätt att utse 4 ledamöter. Kungl. Maj:t skall såsom nu utse styrelsens ordförande men en nyhet är, att Kungl. Maj:t därutöver skall utse ytterligare 3 ledamöter. I fråga om dessa 3 ledamöter skola stadskollegiet och högskolans lärarråd var för sig till Kungl. Maj:t avge förslag. Avsikten är icke att Kungl. Maj:t skall vara bunden av de sålunda avgivna förslagen. Rektor bibehålles såsom självskriven ledamot. För närvarande har högskolans lärarråd rätt att utse en ledamot. Med tillmötesgående av från högskolan framställda önskemål har antalet lärarrådsrepresentanter i styrelsen ökats till 2. Den nu av styrelsens övriga ledamöter utsedde ledamoten bortfaller, och den hittillsvarande rätten för svenska akademien och vetenskapsakademien att utse vissa ledamöter av högskolans styrelse har ersatts med att vetenskapsakademien tillagts uppgiften att utse en ledamot. Svenska akademiens valrätt skulle alltså bortfalla.

Antalet revisorer, som nu är 5, av vilka en utses av Kungl. Maj:t, en av vetenskapsakademien och tre av stadsfullmäktige, har begränsats till 4, av

vilka Kungl. Maj:t och staden utse vardera 2. Av de 2 revisorer, som Kungl. Maj:t skall utse, synes en lämpligen böra vara auktoriserad.

Punkt V. Med hänsyn till gällande regler för budgetbehandling och behovet av nödig tid för förberedelser har avtalet ansetts icke böra träda i kraft förrän den 1 juli 1949. I fråga om avtalets giltighetstid har i övrigt närmare motivering lämnats under den allmänna motiveringen.

Såsom närmare framgår av utredningen om högskolans ekonomiska förhållanden, har staden gjort vissa utfästelser om anslag till högskolans verksamhet, som avse tid, varunder ifrågavarande avtal förutsättes äga giltighet. Meningen är icke att staden under avtalstiden skall fullgöra såväl dessa utfästelser som sina åtaganden enligt avtalet, varför klagörande stadgande härom intagits i avtalet. Det har ansetts självklart, att i den mån med berörda utfästelser förbundits vissa befogenheter, dessa icke skola utövas för tid, varom här är fråga.

Remissyttranden m. m.

Stockholms stadsfullmäktige ha den 22 mars 1948 beslutat för sin del godkänna det mellan representanter för staten, staden och Stockholms högskola villkorligt ingångna, den 12 januari 1948 dagtecknade avtalet angående Stockholms högskolas framtida ställning.

Borgarrådsberedningen, vars ståndpunkt enhälligt biträtts av stadskollegiet, anför i huvudsak bland annat följande.

Även om stadsfullmäktige verksamt främjat högskolans utveckling ha fullmäktige samtidigt klart hävdad, att staden — både av principiella skäl och med hänsyn till de ifrågakommande utgifternas storleksordning — icke kunde ikläda sig det ekonomiska huvudansvaret för högskolan. Att bära kostnaderna för vetenskaplig forskning och undervisning är en statlig angelägenhet. Då Stockholms högskola allmänt vitsordas utgöra en omistlig del av vårt lands akademiska organisation, ha fullmäktige därför menat det främst böra ankomma på staten att bispringa högskolan i dess nuvarande svåra läge och genomföra den upprustning av dess resurser, som påkallas av forskningens och den vetenskapliga undervisningens krav.

Om det efter ingående utredningar och förhandlingar nu föreliggande avtalet godkännes av statsmakterna och staden, synas betryggande garantier skapas för en betydelsefull utveckling av högskolans funktion i nationens kulturella liv. Huvudparten av kostnadsökningarna bäres av staten, som i gengäld förbehåller sig ett avgörande inflytande på verksamhetens omfattning och utformning. För stadens del medför avtalet en ansenlig utvidgning av hittills gällande förpliktelser: stadens årliga anslag förutsätts sålunda ökade med inemot en halv miljon kronor till 1 200 000 kronor — värdet av markupplåtelser oberäknat. Då avtalet tillerkänner staden ett medverkande inflytande i till synes skälig utsträckning på högskolans förvaltning, tillstyrker beredningen, att stadens oavbrutna insatser till högskolans förkovran krönas genom detta betydande tillskott.

Beredningen får till sist erinra om att högskolan en gång under en viss motsättning till hävdvunna bildningsideal skapades såsom en fri och helt självständig forskningsinstitution. Sedermera har högskolan småningom utvecklats och omvandlats till ett mera reguljärt akademiskt lärosäte, som dock behållit något av en friare ställning och struktur och av de mera obundna arbetsupp-

gifter, som den länge tjänat med utmärkelse. Då högskolan nu står inför en ny era med staten som främsta bärare av ansvaret, vill beredningen uttala förhoppningen att den nya konstitutionen skall bereda gynnsamma yttre förutsättningar åt högskolan och samtidigt bevara dess frihet och livskraft till gagn för forskningens och odlingens framåtskridande.

Styrelsen för Stockholms högskola har för egen del funnit sig böra godkänna det ingångna avtalet och tillstyrker, att detsamma måtte godkännas även av Kungl. Maj:t och riksdagen liksom av Stockholms stadsfullmäktige. Styrelsen anser vidare, att avtalet är väl ägnat att giva högskolan det ekonomiska stöd, som erfordras för att möjliggöra en förbättring av studie- och forskningsförhållandena vid högskolan och för att bereda skäligen anställningsvillkor åt högskolans befattningshavare.

Styrelsen har för sin del funnit det särskilt värdefullt, att någon principiell förändring av högskolans ställning såsom en icke statlig institution ej ifrågasatts.

Lärarrådet vid Stockholms högskola har likaledes tillstyrkt ett godkännande av ifrågavarande avtal.

Universitetskanslern tillstyrker förhandlingsdelegationens förslag och anför följande.

Utformningen av avtalet synes mig från statens synpunkt icke i alla delar vara fullt lyckligt. Mina erinringar äro dock icke av sådan betydelse, att jag vill ifrågasätta någon ändring av det efter ingående förhandlingar slutna avtalet, som givetvis utgör en kompromiss mellan stridiga intressen.

Jag förutsätter emellertid, att punkt I i avtalet får tolkas så, att »högskolans för året disponibla egna medel» upptas på inkomstsidan i staten, utan att några avsättningar eller reservationer för särskilda ändamål dessförinnan ägt rum, att grunderna för beräkning av avlöningar och pensioner fastställas av statsmakterna, samt att nya befattningar icke inrättas, förrän de därför erforderliga medlen anslagits.

Avtalet föreslås skola träda i kraft den 1 juli 1949. Förslag till stat för högskolan för budgetåret 1949/50 skall enligt avtalet av högskolans styrelse inges till Kungl. Maj:t före den 1 juni 1948. Därest det skulle möta svårighet för styrelsen att till sistnämnda dag uppgöra fullständigt statförslag enligt den nya ordningen, torde efter framställning av styrelsen en övergångsbestämmelse böra fogas till avtalet.

De sakkunnigas förslag, att det kronan tillhöriga kvarteret Vega vid Drottninggatan i Stockholm med därå uppförda byggnader reserveras för Stockholms högskolas behov, tillstyrkes.

Statskontoret har icke ansett sig kunna förorda, att staten ikläder sig de ekonomiska förpliktelser, som skulle följa med avtalet. Statskontoret erinrar om de invändningar, som tidigare riktats mot ett understödjande av verksamheten vid högskolan och anför bland annat följande.

Spörsmålet om ekonomiskt bistånd från statsmakternas sida till verksamheten i allmänhet vid Stockholms högskola föranledde redan före det senaste världskriget framställning till Kungl. Maj:t, över vilken framställning såväl kanslern för rikets universitet som statskontoret avgivit utlåtanden. Båda utlå-

tandena präglades av en strängt kritisk inställning till frågan om statsbidrag. Från kanslerns sida framhölls, att högskolan visserligen fullgjorde en ur det allmännas synpunkt synnerligen viktig uppgift, att den emellertid tillkommit och utvecklats genom privata donationer och under stadens kraftiga och intresserade medverkan, att det icke vore säkert eller ens sannolikt, att, därest den varit en statlig institution, de riktlinjer för dess expansion hade följts, som i verkligheten varit vägledande, samt att dessa omständigheter givetvis måste inverka på omfattningen av och formen för statens bidrag. Staten borde således enligt kanslern icke lämna sitt bidrag under en form, som föranledde högskolan att räkna med statens framtida ansvar för de oberäkneliga och ständigt växande materiel- och personalanslagen vid de naturvetenskapliga institutionerna. Kanslern utgick i stället ifrån att anslaget skulle åsyfta att konsolidera den ekonomiska ställningen.

Statskontoret framhöll för sin del i utlåtande den 2 december 1939, att de ekonomiska svårigheterna för högskolan på grund av räntefallet voro sådana svårigheter, som normalt måste anses förbundna med all förmögenhetsförvaltning, att en förutsättning för bidrag borde vara, att det kunde anses nödvändigt eller i varje fall önskvärt att utvidga verksamheten vid statsuniversitetet, vilken förutsättning enligt ämbetsverkets mening icke förelåge, samt att ett bidrag till Stockholms högskola med säkerhet komme att föranleda liknande framställningar från Göteborgs högskola ävensom handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg.

De invändningar, som sålunda riktats mot ett understödjande av verksamheten vid högskolan, synes i huvudsak alltjämt äga giltighet. Den högre akademiska utbildningen kan visserligen i det väsentliga sägas vara en statlig uppgift. Uppenbarligen kan det dock icke vara att förorda, att staten påtager sig en väsentlig del av kostnaderna för en verksamhet, vars utveckling i olika riktningar påverkats av enskilda donatorers speciella synpunkter och fordringar, utan att först närmare omprövas, på vilka områden en komplettering av universitetsundervisningen är av behovet påkallad. En sådan utredning synes oundgänglig, innan statsmakterna binda sig för en utökning av den statsunderstödda verksamheten med de konsekvenser en sådan kan medföra för den statliga universitetsorganisationens framtida utveckling (prop. 273/1946 s. 432—433). Det kan i detta sammanhang icke hellre förbises, att vid flera tillfällen under senare år framförts tanken på ett universitet i Norrland (se motioner II: 188 och 288/1948).

I ett avseende synas emellertid förhållandena ha undergått ändring sedan statskontoret avgav sitt förra utlåtande. Nu tillämpad räntepolitik har i förening med den fortskridande penningvärdesförsämringen medfört en avsevärt hårdare påfrestning än tidigare på högskolans ekonomi, vilket givetvis kan utgöra ett skäl för ekonomiskt bistånd från statens sida. I de direktiv, som meddelats de sakkunniga, vilka nu framlagt förslag till avtal mellan staten, Stockholms stad och högskolan om högskolans framtida ställning, har emellertid denna synpunkt icke kommit till uttryck. I stället har understrukits, att staten, enligt föredragande departementschefen, icke gärna kunde undandraga sig att lämna sin medverkan till högskolans upprustning, vilket närmast synes tyda på att staten med utgångspunkt från nuvarande förhållanden borde — jämsides med staden — möjliggöra en utveckling av högskolan. Därest denna tolkning är riktig, är det föreliggande avtalsförslaget icke tillfredsställande. Hade avtalet gällt budgetåret 1946/47, skulle nämligen staten redan för detta budgetår fått lämna lika stort bidrag som Stockholms stad eller

700 000 kronor. Avtalet kan vidare visa sig ytterst oförmånligt för staten på grund av den maximerade bidragsskyldigheten för staden. Skulle nämligen vid en tidpunkt, då anslagssumman närmast sig fyra gånger stadens maximitidbidrag, en ny kraftig penningvärdesförsämring inträffa, komma de härigenom ökade kostnaderna för löner och materiel att helt drabba statsverket. Då avtalet gäller så relativt lång tid som 15 år, torde denna synpunkt icke böra förbises. En maximering av kommunbidraget på sätt föreslagits bör föranleda en maximering även av statsbidraget till 4,8 miljoner kronor. I detta sammanhang vill statskontoret emellertid framhålla, att enligt ämbetsverkets uppfattning statsfinansiella förutsättningar för en upprustning av högskolan i nuvarande läge icke föreligga.

Statskontoret är sålunda för sin del icke berett förorda, att staten ikläder sig de ekonomiska förpliktelser, som skulle följa med avtalet. Vad angår de föreslagna bestämmelserna i övrigt, har statskontoret funnit anledning till erinran allenast såvitt avser reglerna för mottagande av donation och rörande styrelsens sammansättning och utseende. I förstnämnda hänseende torde med hänsyn till högskolans ställning och riskerna för framtida anspråk på ekonomiskt stöd från statens sida donationer icke böra få mottagas utan Kungl. Maj:ts och i förekommande fall riksdagens samtycke, såvida donationen icke avser ett rent tillfälligt ändamål, då universitetskanslerns tillstånd bör vara tillfyllest. Statens representation i styrelsen har föreslagits till 4 ledamöter av 12, vilket med tanke på statens ekonomiska insatser enligt förslaget knappast synes tillfredsställande. Av Kungl. Maj:t borde enligt statskontorets mening utses hälften av styrelsen. Det lär vidare alldeles icke böra ifrågakomma, att stadskollegiet och högskolans lärarråd skola avgiva förslag till statliga representanter i styrelsen. Statskontoret vill även framhålla, att punkten II c torde böra erhålla en något modifierad formulering, förslagsvis: »Stadens bidrag avser i första rummet att tillgodose de humanistiska och stats- och rättsvetenskapliga avdelningarnas behov». Uppmärksammas må ock, att man av formuleringen i punkten II a) kan bibringas den uppfattningen, att ett underskrifdande av den fastställda staten icke påverkar stadens bidrag, vilket måhända icke är avsett.

Slutligen vill statskontoret understryka, att en ovillkorlig förutsättning för ett accepterande av avtalsenliga förpliktelser om ekonomiskt understöd till högskolan är, att befattningshavarnas löneförhöjningar komma att anpassas efter statliga avlöningsbestämmelser, ävensom att vid den förebådade ändringen av statuterna tillses att för tillsättning av professorerna komma att gälla samma principer som vid universiteten.

Byggnadsstyrelsen har yttrat sig över utredningen och avtalet allenast i vad desamma angå upplåtelse från statens sida av tomtmark och byggnader för högskolans behov. Styrelsen anför följande.

Ehuru statens markinnehav i den centrala delen av staden är synnerligen ringa vill styrelsen icke motsätta sig det av de sakkunniga framlagda förslaget att tillgodose berörda behov genom ianspråktagande av det i utredningen omnämnda kvarteret Vega invid Drottninggatan, vilket genom sin belägenhet synes kunna bereda högskolan goda möjligheter till utvidgning i naturlig anknytning till högskolans nuvarande byggnader.

Styrelsen vill dock i detta sammanhang erinra om att man icke för närvarande kan överblicka vid vilken tidpunkt inom kvarteret belägna byggnader kunna bli frigjorda från sitt nuvarande ändamål. För tekniska hög-

skolans del lägger förhandenvarande situation på arbetsmarknaden hinder i vägen för färdigställande av påbörjad utbyggnad av högskolan i den takt generalplanen förutsatt. Vad angår farmaceutiska institutet har statsmakterna ännu icke tagit ställning till den av särskilda sakkunniga behandlade frågan om farmaceututbildningens ordnande och i samband därmed föreslagen nybyggnad för institutet. Slutligen vill styrelsen erinra om att gamla tekniska högskolans och bergsskolans byggnader äro upptagna i förteckningen över byggnadsminnesmärken. Beträffande såväl de av Stockholms stad uppgivna kostnaderna för den tomtmark, som redan är av staden upplåten för högskolan, som principerna för fördelningen av dylika kostnader mellan staten och staden, förutsätter styrelsen att desamma bliva föremål för närmare prövning vid fortsatta förhandlingar. Ävenledes utgår styrelsen från att ingående utredning och beräkning beträffande värdet av den ifrågasatta överlåtelsen av kvarteret Vega verkställas, innan ytterligare markupplåtelser medgivnas från statens sida.

Departementschefen.

Stockholms högskolas betydelse för vetenskaplig forskning och undervisning samt för svensk andlig odling över huvud taget torde vara odiskutabel. Att högskolan under gångna år i vissa avseenden utvecklats efter riktlinjer, som icke gå fria från kritik, förändrar på intet sätt helhetsbilden och bör i varje fall icke få lägga hinder i vägen för en nödvändig konsolidering och fortsatt utveckling med statligt stöd. De utredningar, som förebragts rörande högskolans ekonomiska ställning, ha på ett övertygande sätt visat, att högskolan är beroende av det allmännas ekonomiska stöd för att kunna fortsätta sin verksamhet i oförminskad omfattning. Än mera framträdande är naturligtvis behovet av bistånd från det allmännas sida, då fråga är om en upprustning av högskolan. Att en betydande, både personell och materiell upprustning är av nöden för att sätta den i stånd att uppnå och bibehålla paritet med statsuniversitetet har påvisats av ett flertal utredningar, i främsta rummet universitetsberedningen, socialvetenskapliga forskningskommittén och naturvetenskapliga forskningskommittén.

Med hänsyn till högskolans betydelse ur allmän synpunkt kan enligt min mening staten i detta läge icke gärna undandraga sig att ekonomiskt stödja och främja högskolan. Då även Stockholms stads vilja att jämväl i fortsättningen liksom hittills lämna högskolan ett verksamt stöd på flerfaldiga sätt dokumenterats, har det synts mig angeläget att få statens och stadens framtida ställning till högskolan reglerade genom avtal. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade jag därför i juni förra året särskilda sakkunniga med uppdrag att förhandla med representanter för Stockholms stad och högskola rörande denna fråga och därmed sammanhängande spörsmål.

Det av den statliga förhandlingsdelegationen framlagda förslaget till avtal innebär i huvudsak, att högskolans nuvarande karaktär av enskild stiftelse icke ändras men att statens inflytande över högskolan förstärkes i väsentliga hänseenden. Högskolans stat skall bland annat årligen efter yttrande av Stock-

holms stadsfullmäktige och sedan riksdagen anvisat ifrågakommande anslag fastställas av Kungl. Maj:t, som även i övrigt skall äga att efter stadskollegiets och högskolans hörande meddela föreskrifter i fråga om högskolans organisation och verksamhet. Statsmakterna få sålunda ett avgörande inflytande på kostnadsramens fastställande.

Beträffande de ekonomiska konsekvenserna av avtalet innebära dessa sammanfattningsvis, att kostnader, vartill högskolans egna medel icke förslå (anslagssumman), skola fördelas mellan staten och staden på så sätt, att när anslagssumman icke överstiger 4,8 miljoner kronor, staden skall bidra med 1/4 av densamma, dock lägst med 700 000 kronor, och staten ansvara för återstoden. Överstiger anslagssumman 4,8 miljoner kronor, skall stadens bidrag utgå med 1,2 miljoner kronor och resten täckas av staten.

Avtalet innebär sålunda icke någon förpliktelse att omedelbart påbörja en upprustning utan avser i huvudsak endast att i stora drag reglera formerna för och den inbördes storleksordningen av statens och stadens gemensamma ekonomiska insatser för högskolans verksamhet. Avtalet, som redan godtagits av Stockholms stad och högskolan, synes mig även för statens del kunna accepteras i oförändrat skick. Gentemot statskontoret, som icke kunnat förorda, att staten skulle ikläda sig de ekonomiska förpliktelser, som skulle följa med avtalet, vill jag i detta sammanhang anföra, att några dylika förpliktelser av för staten juridiskt bindande karaktär icke äro nödvändiga konsekvenser av avtalet. Kungl. Maj:t och riksdagen få nämligen frihet att i sista instans bestämma storleken av den s. k. anslagssumman och fastställa detaljerad stat för högskolan.

Genom avtalet avses sålunda icke att garantera högskolan ett visst minimitillskott av statsmedel på sätt statskontoret synes ha uppfattat dess ordalydelse.

Ehuru jag således icke anser mig böra påkalla några förändringar av avtalet, sådant det nu föreligger, finner jag det dock befogat att göra några kommentarer i fråga om vissa detaljbestämmelser.

Enligt avtalet skall för mottagande av donation, som avser annat än tillfälligt ändamål, erfordras universitetskanslerns tillstånd. Denna föreskrift har sin motsvarighet för universiteten. Jag förutsätter dock, att kanslern i tveksamma fall och i fråga om donationer av större omfattning, som kunna komma att medföra framtida anspråk på ekonomiskt stöd från statens sida, kommer att underställa Kungl. Maj:t ärendet för prövning. Från statens sida torde smärre invändningar även i övrigt kunna riktas mot vissa bestämmelser, t. ex. föreskrifterna angående styrelsens sammansättning. Jag vill dock understryka vad som säges i specialmotiveringen till avtalets punkt IV c, nämligen att Kungl. Maj:t icke skall vara bunden av de förslag till statliga representanter i styrelsen, som skola avgivas av stadskollegiet och högskolans lärarråd var för sig.

Med anledning av vad statskontoret anfört rörande löneförhållandena vid

Stockholms högskola, må framhållas, att utredning för närvarande pågår rörande detta och övriga detaljspörsmål, som sammanhånga med statens inträde såsom ekonomisk intressent i högskolan.

Mot den föreslagna giltighetstiden för avtalet har jag ingen erinran.

Därest framdeles behov skulle uppstå av smärre jämkningar i avtalsbestämmelserna, förutsätter jag, att för vidtagande av erforderliga ändringar riksdagens samtycke icke skall behöva inhämtas.

I bidragen från staten och staden ingår icke värdet på tomter och byggnader, som upplåtits eller komma att upplåtas till högskolan. Parterna förklara sig i stället villiga att, i den mån så erfordras, vidtaga möjliga och lämpliga åtgärder för att ställa välbelägen mark till högskolans förfogande. De sakkunniga ha vidare framhållit, att högskolans föreliggande byggnadsbehov icke kan tillgodoses inom ramen för de av högskolan nu disponerade tomterna. Av skäl, som de sakkunniga anført, anser jag därför, att de närmast aktuella behoven av tomtmark böra tillgodoses av staten. Jag har icke heller någon erinran mot förslaget, att det staten tillhöriga kvarteret Vega (Drottninggatan 95 A och B) med därå uppförda byggnader reserveras för Stockholms högskolas behov. Dock synes det, såsom byggnadsstyrelsen framhåller, för närvarande vara omöjligt att överblicka, när de inom kvarteret belägna byggnaderna kunna frigöras från sina nuvarande ändamål. Även socialinstitutets lokalfråga bör i detta sammanhang uppmärksammas. Institutet delar för närvarande lokaler med högskolans socialvetenskapliga institut och förslag har flera gånger väckts att flytta de båda institutionerna till tekniska högskolans gamla lokaler i kvarteret Vega. Jag finner en sådan lösning i princip önskvärd men anser mig icke nu böra taga definitiv ställning till frågan om dispositionen av de staten tillhöriga byggnaderna i nämnda kvarter.

Vidare förutsätter jag, i likhet med byggnadsstyrelsen, att en ingående utredning och beräkning beträffande värdet av överlåtelsen av kvarteret Vega verkställs, innan ytterligare markupplåtelse medgivas från statens sida.

Under återopande av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna ifrågavarande avtal mellan staten, Stockholms stad och Stockholms högskola om högskolans framtida ställning;

dels ock medgiva, att det kronan tillhöriga kvarteret Vega vid Drottninggatan i Stockholm med därå uppförda byggnader må reserveras för Stockholms högskolas framtida behov.

III. Göteborgs högskolas framtida ställning.

Högskolans ekonomiska förhållanden.

Göteborgs högskola, som grundades år 1887, har liksom Stockholms högskola tillkommit utan statlig medverkan. Högskolans ekonomiska grundval utgjordes till en början enbart av donationer. Från och med år 1918 har högskolan emellertid åtnjutit ett med åren växande ekonomiskt stöd från Göteborgs stad. År 1946 uppgick det kommunala anslaget till drygt 200 000 kronor. För år 1947 uppgick stadens bidrag till i runt tal 240 000 kronor, medan högskolans egna inkomster utgjorde i runt tal 395 000 kronor. Göteborgs stad har även på mångahanda andra sätt visat sitt intresse för högskolan. Högskolans ekonomiska ställning är dock sådan, att högskolan under nu rådande förhållanden saknar utvecklingsmöjligheter, vilket även uppvisats av de sakkunniga för utredning och förhandlingar rörande högskolans framtida ställning. Redan utan någon som helst utvidgning av verksamheten äro vissa utgiftsposter i starkt behov av ökning.

De inledningsvis omnämnda statliga utredningarna ha även givit vid handen, att det föreligger ett starkt behov av att Göteborgs högskola erhåller väsentligt ökade resurser i fråga om undervisning och forskning. Det utvecklingsprogram för högskolan, som dessa utredningar föreslagit, har genomgått och kostnadsberäknats av de sakkunniga. Därvid har hänsyn även tagits till av högskolans lärarråd uttalade önskemål. De sakkunniga ha även upptagit vissa frågor, som de nämnda statliga utredningarna icke behandlat, nämligen högskolans behov av forskarstipendier samt anslag till årsskrift, kansli och bibliotek.

Liksom beträffande Stockholms högskola är utvecklingsprogrammet avsett att genomföras i två etapper. Till den första (Etapp I) ha hänförts sådana befattningar och anslag, som ansetts omedelbart böra inrättas, och till den senare (Etapp II) sådana, som äro avsedda att framdeles och efter hand inrättas. Syftet med dessa beräkningar har varit detsamma som med motsvarande beräkningar för Stockholms högskolas vidkommande, nämligen att endast ange en kostnadsram, inom vilken utgifterna för högskolans upprustning torde komma att stanna vid nuvarande penningvärde.

Resultatet av de verkställda kostnadsberäkningarna framgår av efterföljande budgetsammandrag, avseende förhållandena år 1948 samt efter förverkligandet av utvecklingsprogrammets båda etapper.

Utredningen visar sålunda, att upprustningsprogrammet, sådant det f. n. föreligger, skulle medföra en ökning av högskolans utgifter från i budgeten för 1948 beräknade 717 049 kronor till 1 196 848 kronor efter förverkligandet av dess etapp I och till 1 573 900 kronor efter förverkligandet av dess etapp II. Anslagssumman, varmed förstås den del av högskolans utgifter, som icke

Sammandrag.

<i>Utgifter:</i>	1948	Etapp I	Etapp II
Brist	2 770: 08	—: —	—: —
Löner och arvoden	525 551: 60	939 719: —	1 293 771: 40
Pensioner	21 455: 93	21 455: 93	21 455: 93
Pensionsunderstöd	393: —	393: —	393: —
Änke- och pupillpensioner	38 113: 60	52 776: —	52 776: —
Rese- och studiestipendier	63 455: —	63 455: —	63 455: —
Särskilda anslag	31 290: —	53 030: —	76 030: —
Fastigheter och inventarier (inkl. ljus och värme)	18 000: —	24 000: —	24 000: —
Tryckningskostnader	6 020: —	22 020: —	22 020: —
Diverse omkostnader	10 000: —	20 000: —	20 000: —
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	717 049: 21	1 196 848: 93	1 573 901: 33
<i>Inkomster:</i>			
Fonder och gåvor	358 332: 53	340 681: 73	342 681: 73
Hyror	2 900: —	2 900: —	2 900: —
Avgifter	27 800: —	2 800: —	2 800: —
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Anslagssumma	328 016: 68 ¹⁾	850 467: 20	1 225 519: 60
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	717 049: 21	1 196 848: 93	1 573 901: 33

¹⁾ Därav statsanslag (till 3 docentstipendier, gästföreläsare och idrottslärare) kronor 51 843: 80 och anslag av Göteborgs stad kronor 276 172: 88.

täckes av högskolans egna medel, beräknas efter genomförandet av etapp I uppgå till 850 467 kronor och efter genomförandet av etapp II till 1 225 519 kronor.

Förslag till avtal mellan staten, staden och Göteborgs högskola angående högskolans framtida ställning.

Det av den statliga förhandlingsdelegationen framlagda förslaget till avtal har följande lydelse:

I syfte att genom samverkan mellan staten och Göteborgs stad trygga Göteborgs högskolas fortsatta utveckling har mellan staten, Göteborgs stad och högskolan — under förutsättning av Kungl. Maj:ts och riksdagens samt stadsfullmäktiges i Göteborg och styrelsens för högskolan godkännande — träffats följande överenskommelse:

I. Av högskolans styrelse upprättat förslag till stat för högskolan, avseende tiden den 1 juli—den 30 juni (budgetår) samt upptagande på inkomstsidan högskolans för året disponibla egna medel och på utgiftssidan för året beräknade driftkostnader, såsom löne- och pensionskostnader samt omkostnader i övrigt, skall årligen före den 1 juni kalenderåret närmast före det budgetår, statförslaget avser, ingivas dels till Kungl. Maj:t och dels till stadsfullmäktige, som över förslaget avgiva yttrande till Kungl. Maj:t. Stat för högskolan fastställs av Kungl. Maj:t.

I fastställd stat upptagen utgiftspost må ej överskridas eller användas för annat än avsett ändamål, där ej Kungl. Maj:t på grund av särskilda förhållanden lämnat tillstånd härtill.

II. Till bestridande av den utgiftssumma, som enligt den fastställda staten icke täckes av högskolans egna medel — (*anslagssumman*) — skola staten och staden bidra enligt följande grunder:

a) Intill dess anslagssumman uppgår till 825 000 kronor, bidrager staden med 275 000 kronor och ansvarar staten för återstoden. När anslagssumman uppgår till mer än 825 000 kronor, utgör stadens bidrag dels 1/3 av 825 000 kronor, dels ock 1/4 av det belopp, varmed anslagssumman överstiger 825 000 kronor, dock att, därest ej framdeles annat överenskommes mellan staten och staden, stadens sammanlagda bidrag icke skall överstiga 400 000 kronor.

Har Kungl. Maj:t lämnat tillstånd, som avses i mom. I andra stycket, skall sålunda tillkommet utgiftsbelopp inräknas i anslagssumman.

b) I statens och stadens bidrag inräknas icke värdet å tomter eller byggnader, som de upplåtit eller må komma att upplåta till högskolan.

c) Statens och stadens bidrag utbetalas till högskolan efter rekvisition kvartalsvis i förskott och i mån av behov.

III. Staten påtager sig kostnaderna för eventuellt erforderliga nybyggnader för högskolan, i den mån medel från annat håll icke stå till förfogande för ändamålet. Staden åter förbinder sig att härför ställa välbelägen och lämplig tomtmark till förfogande.

IV. Högskolan bibehålles vid sin ställning såsom enskild stiftelse under ledning av en på nedan angivet sätt sammansatt styrelse; skolande dock härutinnan följande särskilda bestämmelser gälla:

a) För mottagande av donation, som avser annat än tillfälligt ändamål, erfordras universitetskanslerns tillstånd.

b) Högskolan tillhörig fastighet må icke intecknas, försäljas eller annor-

ledes överlåtas utan Kungl. Maj:ts godkännande, ej heller må fastighet av högskolan genom köp eller byte förvärvas utan sådant godkännande.

c) Kungl. Maj:t äger i övrigt efter högskolans hörande meddela de föreskrifter ifråga om högskolans organisation och verksamhet, som Kungl. Maj:t finner erforderliga eller lämpliga, skolande förslag till föreskrifter, som innebära ändring av statuterna för högskolan, underställas jämväl stadsfullmäktige för yttrande.

Härvid förutsättes emellertid

att högskolans styrelse skall bestå av minst tio, högst tolv ledamöter, av vilka

ordföranden och tre ledamöter förordnas av Kungl. Maj:t,

tre ledamöter utses av stadsfullmäktige,

en ledamot utses av Kungl. vetenskaps- och vitterhetssamhället i Göteborg,

en ledamot utses av Hvitfeldtska högre allmänna läroverkets och Vasa högre allmänna läroverks förenade kollegier samt

en ledamot är högskolans rektor;

ankommande det på Kungl. Maj:t att, när så befinnes lämpligt, efter stadskollegiets och högskolans hörande bestämma om utseendet av ytterligare högst två styrelseledamöter;

samt att högskolans förvaltning och räkenskaper årligen skola granskas av fyra revisorer, av vilka Kungl. Maj:t och stadsfullmäktige vardera utse två.

V. Detta avtal träder i kraft den 1 juli 1948 eller den senare dag, Kungl. Maj:t bestämmer, dock senast den 1 juli 1949, och gäller till och med den 30 juni 1964. Därest avtalet icke av någon part uppsäges minst två år före avtalstidens utgång, förlänges avtalets giltighetstid varje gång med femton år.

Detta avtal har upprättats i tre likalydande exemplar, av vilka parterna tagit var sitt.

Göteborg den 19 januari 1948.

För staten:

Malte Jacobsson *Joh. Dillner* *Gunnar Gunnarsson* *Sven Larsson*

För staden:

J. A. Fagerberg *G. H. Hansson* *Nils Holmberg* *Ernst Jungen*

För Göteborgs högskola:

Axel Boëthius *Sven Em. Ohlson* *Curt Weibull* *Hjalmar Wijk*

Såsom allmän motivering för avtalet har den statliga förhandlingsdelegationen anfört bland annat följande.

Vid de med stadens representanter förda förhandlingarna har det i första hand gällt att finna en avvägning av statens och stadens bidrag till den del av högskolans utgifter — i avtalet kallad »anslagssumman» — som icke täckes av högskolans egna medel. Av utredningen framgår, att såsom en följd av den planerade upprustningen och vid i övrigt oförändrade förhållanden anslagssumman skulle stiga från för 1948 beräknade 328 016 kronor — varav staten skulle bidra med samma belopp, som beviljats för budgetåret 1947/48, eller 51 843 kronor och staden med 276 172 kronor — till 850 467 kronor efter för-

verkligandet av utvecklingsprogrammets etapp I och till 1 225 519 kronor efter förverkligandet av dess etapp II. Med hänsyn till sina betydande utgifter för kulturella ändamål har staden icke ansett sig kunna gå med på någon mera väsentlig ökning av sitt nuvarande bidrag till högskolan. Överenskommelsen beträffande statens och stadens årliga bidrag till högskolan har därför fått följande utformning (punkt II a). Intill dess anslagssumman uppgår till 825 000 kronor, skall staden bidra med 275 000 kronor, och staten ansvarar för återstoden. När anslagssumman uppgår till mer än 825 000 kronor, skall stadens bidrag utgöra dels 275 000 kronor, dels ock en fjärdedel av det belopp, varmed anslagssumman överstiger 825 000 kronor, dock att, därest ej framdeles annat överenskommelse mellan staten och staden, stadens sammanlagda bidrag icke skall överstiga 400 000 kronor. Att det i avtalet förutsatts, att överenskommelse kan komma att träffas om högre kommunalt bidrag än 400 000 kronor om året, beror på möjligheten av att under avtalstiden förhållandena i ett eller annat avseende ändras därhän, att det måste anses skäligt att staden ökar sitt bidrag till högskolan utöver 400 000 kronor.

Innebörden av den här refererade överenskommelsen är sålunda, att staten kommer att svara för den större delen av den av utvecklingsprogrammets förverkligande föranledda utgiftsökningen. Statens bidrag till högskolan skulle dock — vid i övrigt oförändrade förhållanden — efter genomförandet av programmets första etapp understiga sammanlagda beloppet av högskolans egna medel och stadens bidrag. Fördelningen skulle enligt överenskommelsen bli följande:

högskolans medel	kronor	346 381	
stadens bidrag	»	281 367	kronor 627 748
statsanslag	»	569 100	
			Kronor 1 196 848.

Statens bidrag skulle sålunda täcka c:a 47,5 procent av utgifterna.

Efter förverkligandet av programmets andra etapp skulle visserligen — under nyssnämnda förutsättning — statens bidrag överstiga sammanlagda beloppet av högskolans egna medel och stadens bidrag, dock icke mer än att statsbidraget skulle täcka c:a 54 procent av den i detta läge beräknade utgiftssumman.

Beträffande frågan om högskolans framtida ställning till staten och principerna för statens medbestämmanderätt anför förhandlingsdelegationen följande.

Högskolan har en fast förankring i Göteborgs samhälle. Dess verksamhet har i 56 år upprätthållits utan statligt ekonomiskt stöd. Den har finansierats av högskolans egna donationer, under de 29 sista åren med bidrag av staden. Det har från såväl stadens som högskolans sida framhållits som ett angeläget önskemål, att högskolan, även efter det den erhållit statsbidrag till driftkostnaderna, får behålla sin nuvarande ställning av fri stiftelse, vars närmaste ledning utövas av dess styrelse. Endast under sådana förhållanden torde högskolan även i fortsättningen kunna påräkna något mera betydande intresse från stadens och dess medborgares sida.

Sakkunniga biträda denna uppfattning, och i avtalet ha bestämmelser i detta syfte intagits (punkt IV). Beträffande styrelsen innehålla dessa (punkt IV c) endast föreskrifter om dess sammansättning, en fråga, som är av betydande intresse för staden. Detaljföreskrifter rörande styrelsens befogenheter

synas böra ingå i högskolans statuter och andra föreskrifter, som Kungl. Maj:t enligt punkt IV c) i avtalet skall äga utfärda.

Styrelsen skall enligt avtalet (punkt IV c) bestå av minst 10, högst 12 ledamöter, av vilka ordföranden och tre ledamöter förordnas av Kungl. Maj:t, tre ledamöter utses av stadsfullmäktige, en ledamot av Kungl. vetenskaps- och vitterhetssamhället i Göteborg, en ledamot av Hvitfeldtska högre allmänna läroverkets och Vasa högre allmänna läroverks förenade kollegier samt en ledamot är högskolans rektor. Denna sammansättning innebär i jämförelse med den nuvarande en stor förändring. Statens representation i styrelsen ökas från en till fyra ledamöter. Staden mister en av sina representanter, och Göteborgs museistyrelse förlorar rätten att utse ledamot i högskolans styrelse. Sistnämnda, av historiska skäl betingade representation i styrelsen kan icke längre anses motiverad, eftersom museet numera är att betrakta som en rent kommunal institution.

Bestämmelsen om att det ankommer på Kungl. Maj:t att, när så befinnes lämpligt, efter stadskollegiets och högskolans hörande besluta om utseende av ytterligare högst två styrelseledamöter har tillkommit för att möjliggöra en eventuell samordning av den planerade medicinska undervisningen i Göteborg med högskolan. Därest en dylik samordning skulle komma till stånd i den formen, att högskolans styrelse skall utöva ledningen jämväl av den medicinska undervisningen i staden, synes det enligt de sakkunnigas uppfattning lämpligt, att styrelsen utökas med en representant för denna undervisning (eventuellt dekanus) samt att Göteborgs läkaresällskap tillerkännes rätt att utse en styrelseledamot.

Beträffande styrelsens ställning har från stadens och högskolans sida framställt det önskemålet, att styrelsen i största möjliga utsträckning måtte få behålla sina nuvarande befogenheter. Det har dock därvid framhållits, att det icke syntes nödvändigt, att styrelsen alltfort skulle äga utnämna högskolans professorer och endast vara skyldig underställa Kungl. Maj:t utnämningarna för stadfästelse. Högskolans professorer skulle i stället tillsättas i samma ordning som statsuniversitetens professorer. Samma skulle gälla även nytillkommande ordinarie lärartjänster (laborator och preceptor). I övrigt skulle styrelsen få bibehålla den nuvarande rätten att förordna befattningshavare vid högskolan. Den skulle således även i fortsättningen tillerkännas rätt att

förordna eller tillsätta docenter, biträdande lärare, lektorer, tillfälligt engagerade lärare och kursgivare, assistenter, amanuenser, kanslipersonal, vaktmästare, dock att docentförordnanden skulle underställas universitetskanslern för stadfästelse;

tillsätta docentstipendier;

bevilja tjänstledigheter och förordna vikarier, dock att förordnande att förestå professorsämbete eller att uppehålla undervisningen i något examensämne skulle underställas universitetskanslern för stadfästelse.

Styrelsen skulle således enligt stadens och högskolans mening bibehålla sina hittillsvarande befogenheter i en del fall, där i fråga om statsuniversiteten beslutanderätten tillkommer kanslern. En på så sätt förenklad behandling av en rad ärenden av mindre vikt syntes dem stå i god överensstämmelse med den decentralisering av förvaltningen, som numera allmänt krävdes, och som i en del här berörda avseenden redan börjat tillämpas vid vissa fackhögskolor.

Även i övrigt syntes det lämpligt, att styrelsen bibehölls vid sin nuvarande ställning som högskolans närmaste förvaltande och beträffande lärarna disciplinära myndighet. Det skulle sålunda alltjämt tillkomma styrelsen att utfärda

föreskrifter för högskolan i den särskilda ordningsstadga, varom i § 26 av nu gällande statuter finnes stadgat.

Enligt de sakkunnigas mening torde den reglering av högskolans framtida förhållanden, som åsyftas med det ingångna avtalet, påkalla, att i åtskilliga avseenden nya bestämmelser meddelas om högskolans förvaltning och verksamhet. Bland annat torde det komma att visa sig lämpligt att utfärda nya statuter för högskolan. Såsom redan berörts, tillkommer det enligt bestämmelse i punkt IV c) i avtalet Kungl. Maj:t att efter högskolans och i vissa fall stadens hörande meddela dylika bestämmelser. De sakkunniga, som icke ansett sig böra i förevarande sammanhang framlägga förslag till sådana bestämmelser, utgå emellertid ifrån, att vid utarbetandet av och ställningstagandet till förslag i förevarande hänseenden de av högskolan och staden uttalade önskemålen vinna beaktande i all den utsträckning, som finnes möjlig och lämplig. En fullständig likriktning av högskolan i förhållande till universiteten är enligt de sakkunnigas mening ej nödvändig eller ens önskvärd. Stor hänsyn bör tagas till förefintliga traditioner, speciella förhållanden och lokala önskemål.

En följd av att staten kommer att med staden dela ansvaret för högskolans fortbestånd och utveckling blir, att stadens nuvarande befogenheter i förhållande till högskolan på väsentliga punkter komma att förändras. Utan ändring kvarstå endast den av drätselkammaren omhänderthavda uppgiften att förvalta högskolans fonder och rätten att utse två revisorer. Stadsfullmäktige mista sitt hittillsvarande dominerande inflytande i högskolans styrelse. Rätten att på därom av styrelsen efter lärarrådets hörande framställt förslag besluta om ändring av högskolans statuter överflyttas på Kungl. Maj:t, varvid dock stadsfullmäktige skola äga rätt att yttra sig över förslaget (punkt IV c). Liknande blir förhållandet med styrelsens förslag till budget, som skall stadfästas av Kungl. Maj:t efter stadsfullmäktiges hörande (punkt I). Den stadsfullmäktige för närvarande tillkommande rätten att godkänna till högskolan gjorda donationer överflyttas på universitetskanslern (punkt IV a).

Beträffande giltighetstiden för avtalet har förhandlingsdelegationen framhållit följande.

Därest, såsom i det föregående berörts, planerad medicinsk undervisning i Göteborg skulle komma att från höstterminen 1948 samordnas med högskolan, kan det bli önskvärt att ifrågavarande avtal träder i kraft den 1 juli 1948. Eljest synes, med hänsyn till att staden redan fattat beslut om bidrag till högskolan för hela kalenderåret 1948 och till behovet av nödig tid för förberedelser i olika avseenden, avtalet böra träda i kraft den 1 juli 1949. I fråga om avtalets giltighetstid har stadgats, att det gäller till och med den 30 juni 1964 eller alltså under 15 år från den 1 juli 1949. Med hänsyn främst till vikten för högskolan att kunna arbeta under ekonomiskt trygga förhållanden ha parterna från början tänkt sig ett avtal med obegränsad giltighetstid. Stadens krav på att icke vara avtalsenligt bunden för ett större årligt bidrag än 400 000 kronor är emellertid enligt de sakkunnigas mening icke ur statens synpunkt förenligt med ett icke tidsbegränsat avtal annat än om avtalet tillika innehåller bestämmelse, att stadens bidrag skall i skäligen mån ökas, därest en mera avsevärd rubbning sker i de allmänna förutsättningarna för avtalet, exempelvis genom en mera väsentlig sänkning av penningvärdet. Från statens representanters sida har därför påyrkats, att i en situation som den sistnämnda staten skulle äga uppsäga det till tiden eljest obegränsade avtalet, därest par-

terna icke kunde enas om en skäligen jämkning av stadens bidrag. Då staden icke velat biträda detta förslag, har i stället avtalets giltighetstid begränsats på sätt ovan nämnts med bestämmelse tillika, att giltigheten av avtalet för varje gång förlänges med 15 år, om det ej av någon part uppsäges inom viss tid före dess utlöpande. Vissa skäl för en på så sätt begränsad avtalstid kunna anföras ur statens synpunkt. Det torde dock kunna förutsättas, att varken staten eller staden vid en uppsägning av avtalet kommer att vidtaga åtgärder, som skulle ställa högskolan inför oöverkomliga svårigheter.

Remissyttranden m. m.

Göteborgs stadsfullmäktige ha den 26 februari 1948 beslutat för egen del godkänna det den 19 februari 1948 dagtecknade avtalet mellan staten, Göteborgs stad och styrelsen för Göteborgs högskola angående högskolans fortsatta utveckling och bestånd.

Styrelsen för Göteborgs högskola har för sin del beslutat godkänna det ingångna avtalet.

Lärarrådet vid Göteborgs högskola har funnit avtalet tillfredsställande och starkt framhåvt det nära sambandet mellan statens ökade inflytande över högskolan och dess ekonomiska insatser för densamma. Lärarrådet framhåller särskilt betydelsen av att högskolan alltjämt behåller den fasta förankring, den äger i staden Göteborg, samt att högskolans styrelse och lärarråd i största möjliga utsträckning få behålla sina nuvarande befogenheter.

Universitetskanslern tillstyrker den statliga förhandlingsdelegationens förslag till avtal och framhåller, att vad han anfört rörande det på de flesta punkter likalydande avtalet mellan staten, Stockholms stad och Stockholms högskola även äger tillämpning på Göteborgsavtalet. Kanslern anför vidare:

I detta sistnämnda avtal stadgas i punkt III, att staten påtager sig kostnaderna för eventuellt erforderliga nybyggnader för högskolan, i den mån medel från annat håll icke stå till förfogande för ändamålet, under det att staden förbinder sig att ställa välbelägen och lämplig tomtmark till förfogande. Jag förutsätter, att statsmakterna skola äga att i varje särskilt fall pröva såväl behovet av nybyggnad som byggnadsprogrammet.

Avtalet skulle träda i kraft den 1 juli 1948 eller den senare dag Kungl. Maj:t bestämde, dock senast den 1 juli 1949, och gälla till och med den 30 juni 1964. I betänkandet framhålla de sakkunniga, att det kan bli önskvärt, att avtalet träder i kraft redan den 1 juli 1948, därest den planerade medicinska undervisningen i Göteborg skulle komma att från höstterminen 1948 samordnas med högskolan. Eljest synes — fortsätta de sakkunniga — med hänsyn till att staden redan fattat beslut om bidrag till högskolan för hela kalenderåret 1948 och till behovet av nödig tid för förberedelser i olika avseenden, avtalet böra träda i kraft den 1 juli 1949.

Såvitt jag nu kan bedöma, torde det vara föga sannolikt, att man redan hösten 1948 kan påbörja medicinsk undervisning i Göteborg, men även om så skulle bli fallet, torde det vara nödvändigt, att särskilda anordningar vidtagas för ledningen av den medicinska läroanstalten under den allra första tiden. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t ville föreskriva, att avtalet skall träda i kraft den 1 juli 1949.

Statskontoret hänvisar i huvudsak till vad ämbetsverket i utlåtande anfört beträffande avtalet angående Stockholms högskolas framtida ställning. Enligt statskontorets mening tala emellertid starkare skäl för ett understödjande med statsmedel av Göteborgs högskola än av högskolan i Stockholm.

Departementschefen.

Göteborgs högskola utgör liksom sin systerinstitution i Stockholm en omistlig länk i vårt lands högskoleorganisation. Jag är därför beredd att även i fråga om Göteborgs högskola tillstyrka, att staten inträder vid Göteborgs stads sida såsom ekonomisk intressent i syfte att trygga högskolans utveckling för framtiden.

Vad jag tidigare anfört ifråga om det föreslagna avtalet mellan staten, Stockholms stad och Stockholms högskola äger i motsvarande delar tillämpning även beträffande det på de flesta punkter likalydande Göteborgsavtalet.

Beträffande de ekonomiska konsekvenserna av avtalet innebära dessa i huvudsak, att intill dess anslagssumman uppgår till 825 000 kronor, skall staden bidra med 275 000 kronor, och staten ansvara för återstoden. När anslagssumman uppgår till mer än 825 000 kronor, skall stadens bidrag utgöra dels $\frac{1}{3}$ av 825 000 kronor och dels $\frac{1}{4}$ av det belopp, varmed anslagssumman överstiger 825 000 kronor, dock att stadens sammanlagda bidrag icke skall överstiga 400 000 kronor.

Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på en punkt, där de båda avtalen skilja sig ifrån varandra, nämligen i fråga om upplåtelse av tomter och byggnader. Enligt Stockholmsavtalet inräknas i anslagssumman även anslag till byggnads- och därmed sammanhängande kostnader av engångsnatur, under det att enligt Göteborgsavtalet staten ensam påtager sig kostnaderna för eventuellt erforderliga nybyggnader för högskolan, i den mån medel från annat håll icke stå till förfogande för ändamålet. Göteborgs stad skall däremot ställa välbelägen och lämplig tomtmark till förfogande. Jag har icke funnit anledning till erinran mot denna bestämmelse i Göteborgsavtalet, enär densamma — efter vad man nu kan bedöma — icke kommer att få några större konsekvenser. Därtill kommer, att statsmakterna alltid äga att i varje särskilt fall pröva såväl behovet av nybyggnad som byggnadsprogrammet.

Mot detaljbestämmelserna i avtalet har jag icke funnit anledning till erinran. Jag förutsätter dock, att vad som anförts i specialmotiveringen till Stockholmsavtalet angående innebörden av vissa uttryck, såsom »egna medel», skall gälla även för motsvarande uttryck i avtalet för Göteborgs högskola.

Beträffande tidpunkten för avtalets ikraftträdande ansluter jag mig till de synpunkter, som anförts av kanslern, och förordar sålunda, att avtalet träder i kraft den 1 juli 1949.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna ifrågavarande avtal mellan staten, Göteborgs stad och Göteborgs högskola om högskolans framtida ställning, att träda i kraft den 1 juli 1949.

IV. Vissa anslagsfrågor.

1. Stockholms högskola: Bidrag till täckande av driftunderskott.

Såsom framgår av utredningen om Stockholms högskolas ekonomiska förhållanden har högskolan under en följd av år haft betydande driftunderskott, som kunnat täckas endast genom bidrag från enskilda donatorer via högskolans s. k. stödfond. För 1948 har underskottet icke kunnat antagas bli lägre än 175 000 kronor. I denna summa har då icke inräknats någon ökning av 1945 års kostnader för löner och arvoden. Den beräknade ökningen härutinnan ingår i stället i utredningsmännens kalkyl över kostnaderna för upprustningsprogrammets genomförande. Man synes vidare på olika håll ha räknat med att i högskolans budget uppkommande brister även i fortsättningen skulle kunna täckas genom tillskott ur stödfonden, intill dess anstaltens ekonomiska förhållanden reglerats genom avtal mellan staten och staden.

Nu har emellertid högskolan i skrivelse den 6 december 1947 till de sakkunniga för utredning rörande Stockholms högskolas framtida ställning begärt, att de sakkunniga skulle hos staten och staden utverka ett större anslag för täckande av det i förhållande till tidigare gjorda beräkningar väsentligt större driftunderskott, som kunde beräknas för tiden till den 1 juli 1949, då det om högskolan ingångna avtalet skulle träda i kraft. Till stöd för sin anhållan har högskolan anfört i huvudsak följande.

Vid en inom högskolan nyligen verkställd utredning hade — under förutsättning att inga större förändringar i inkomst- och utgiftsposterna ägde rum — de beräknade underskotten beräknats till 150 000 kronor för första halvåret 1948 och till 185 000 kronor för senare delen av samma år. Första halvåret 1949 beräknades lämna ett lika stort underskott som sista halvåret 1948. Anledningen till att bristen för budgetåret 1948/49 beräknades till högre belopp vore, att vissa inkomster ansågs icke vara att påräkna längre än till den 1 juli 1948 och inte kunde tänkas ersatta av andra.

I avsikt att visa högskolans goda vilja till sparsamhet hade nu, om än med största tvekan, den beräknade bristen för budgetåret 1948/49 nedskurits till 300 000 kronor. Vilken eller vilka delar av högskolan, som skulle drabbas av denna beklagliga nedskärning, kunde för närvarande inte avgöras. Framhållas måste emellertid, att högskolans absoluta existensminimum därmed vore nått för den tid, som här vore i fråga. För att i detalj belysa högskolans ekonomiska läge hade upprättats en skrivelsen närsluten tablå, upptagande *dels* högskolans stat för första halvåret 1948, i vad den avsåg högskolans allmänna avdelning samt matematisk-naturvetenskapliga och humanistiska fakulteterna, *dels ock* en jämförande uppställning mellan statsiffrorna för 1947 och 1948 för samma avdelningar, varvid siffrorna för 1948 framkommit genom

dubbling av motsvarande siffror för första halvåret 1948. Statsciffrorna för första halvåret 1949 hade ej upptagits i tablån, då de med angivna utgångspunkt bleve exakt desamma som för vartdera halvåret 1948. Såsom ytterligare upplysning rörande tablån kunde nämnas, att däri medtagits endast de delar av högskolan, som hade någon inverkan på bristen. Således vore där ej redovisade stipendier, stats- och rättsvetenskapliga fakulteten och hela den stora avdelning av högskolans verksamhet som i bokslutet återfunnes under rubriken »Utanför högskolans stat redovisade medel». Stipendier utdelades endast till de belopp, vederbörande fonders avkastningar medgäve, stats- och rättsvetenskapliga fakulteten vore genom avtal med Stockholms stad åtminstone tillsvidare »självförsörjande» och vad den sist nämnda avdelningen beträffade redovisades där huvudsakligen anslag till speciella undersökningar m. m. av längre eller kortare varaktighet, vilkas utgifter icke överskredde anslagsbeloppen. För fullständighetens skull kunde omnämnas Wenner-Grens institut för experimentell biologi, närmast tillhörande matematisk-naturvetenskapliga fakulteten, samt psykotekniska och ryska instituten, sorterande under humanistiska fakulteten. Ej heller dessa tre institut vore medtagna i tablån, alldenstund de hittills finansierats av enskilda donationer eller särskilda anslag från stat och kommun och även beräknades kunna tillsvidare balansera budgeten på samma sätt. Av vad ovan anförts och i tablån siffermässigt visats syntes framgå, att Stockholms högskolas verksamhet för första halvåret 1948 och budgetåret 1948/49 komme att uppvisa ett underskott på minst 450 000 kronor. I denna prekära situation hade högskolan vänt sig till några av sina tidigare välgörare med bön om hjälp och även denna gång vunnit gensvar. Högskolan hade sålunda erhållit pålitliga utfästelser av ett extra understöd å 100 000 kronor. Alltså återstode såsom ännu icke täckt underskott ett till 350 000 kronor reducerat belopp.

I anledning av denna framställning anföra de sakkunniga i särskild skrivelse till departementschefen den 21 januari 1948 bland annat följande.

De sakkunniga ha för egen del så gott sig göra låter granskat de sålunda framlagda beräkningarna och kommit till den uppfattningen, att den för tiden intill utgången av juni 1949 beräknade bristen torde böra uppskattas till *lägst* det av högskolan nu angivna beloppet eller 450 000 kronor, varav dock 100 000 kronor torde kunna täckas av i utsikt redan ställda gåvomedel. Nämnda brist torde överstiga den av utredningsmännen rörande högskolans ekonomiska förhållanden tidigare för samma tidsperiod uppskattade med 150 å 175 000 kronor. Till denna stegring torde enligt vad som framgår av föreliggande uppgifter ett flertal omständigheter medverka. Den numera genomförda löneregleringen för statens tjänstemän har ansetts påkalla motsvarande löneökningar till högskolans kansli- och vaktmästarpersonal. Vissa lönetillägg, för vilka staden icke svarar, ha vidare ansetts böra tillerkännas några laboratorer och till pensionärer utgå numera höjda dyrtidstillägg. För senare halvåret 1947 har visst bidrag lämnats till psykotekniska institutet. Slutligen har med hänsyn till de botaniska institutionslokalernas otillfredsställande beskaffenhet styrelsen för högskolan beslutat vissa reparationer för en beräknad kostnad av omkring 100 000 kronor. De sålunda av högskolan framlagda kalkylerna ha granskats även inom staden. Härvid har under hand i en inom staden upprättad promemoria framhållits, att — under förutsättning att högskolans ledning från enskilda kan anskaffa medel för att utjämna den sannolika bristen för år 1947 — högskolan skulle för tiden intill utgången av juni 1949 behöva

extra tillskott med 450 000 kronor eller sannolikare 520 000 kronor. Med erinran att härav på privat väg 100 000 kronor redan tryggats har vidare i samma promemoria uttalats, att det med ledning av erfarenheterna hittills måhända icke vore för djärvt antaga att bristerna på denna väg skulle kunna ytterligare nedbringas. Lägre än 300 000 kronor borde dock för ifrågavarande tid behovet av anslag från det allmänna icke sättas.

De sakkunniga ha även upptagit förhandlingar med staden angående täckandet av ifrågavarande underskott. Härom anföres följande.

Från de statliga representanternas sida har utgångspunkten varit, att vardera parten borde tillskjuta hälften av bristsumman. Stadens representanter ha emellertid icke velat biträda denna linje. Med hänsyn bland annat till stadens år 1947 till högskolan lämnade tillfälliga bidrag å 200 000 kronor ha de hävdad, att i föreliggande situation staten ensam borde tillskjuta det erforderliga beloppet. I varje fall borde, i överensstämmelse med den i ovannämnda avtal om högskolan bestämda fördelningsgrunden, den övre gränsen för en eventuell medverkan från stadens sida utgöra högst en fjärdedel av den behövliga summan. Alternativt har i detta sammanhang framförts, att högskolan kunde beredas tillfälle att hos staden erhålla ett in-teckningslån å 300 000 kronor att amorteras under förslagsvis 20 år. Annuiteterna för lånet skulle på samma sätt som andra årskostnader medräknas i de årliga statförslag, som högskolan enligt bestämmelserna i nyssnämnda avtal hade att avlämna och förty, i den mån högskolans egna medel icke försloge därtill, gäldas av det allmänna enligt avtalets bestämmelser.

Även om högskolan är en enskild institution, för vilkens verksamhet och åtgärder i varje fall hittills staten icke burit ansvar, är det enligt de sakkunnigas mening ur allmän synpunkt av betydande intresse att högskolan även under tiden till dess ovannämnda avtal träder i tillämpning skall kunna uppehålla sin verksamhet i obeskuren omfattning. För att möjliggöra detta synes, såvitt nu kan bedömas, erforderligt, att det allmänna på ett eller annat sätt inträder till ytterligare stöd för högskolan under den övergångsperiod, varom fråga är. De sakkunniga — som anse ett tillfälligt statsanslag vara att föredraga framför det alternativt framförda förslaget om upptagande av lån till bristens täckande — vilja därför föreslå, att staten påtager sig en del av det bristbelopp å 350 000 kronor, med vilket man lägst torde böra räkna under nämnda tid. Statens bidrag synes skäligen böra bestämmas till hälften av beloppet och bör sålunda enligt nu föreliggande beräkningar uppgå till 175 000 kronor.

De kommunala representanternas ställningstagande vid de förda förhandlingarna gör det ovisst, huruvida något bidrag i detta sammanhang kan påräknas från stadens sida. De sakkunniga vilja dock med hänsyn bland annat till de ovan återgivna uttalandena, räkna med att staden — med fullföljande av sin hittills förda stödjande politik gentemot högskolan — skall finna det möjligt att även i detta fall bidra till täckande av en del av det erforderliga beloppet. Det torde i övrigt få bli en högskolans egen sak att på vägar, som stå till buds, anskaffa de medel, som utöver statens och eventuellt stadens tillskott må komma att erfordras för verksamhetens bedrivande fram till dess att avtalet med staten och staden om reglering av högskolans framtida ställning träder i tillämpning. Det har ända in på senaste tid visat sig möjligt för högskolans ledning att anskaffa medel såväl till täckande av uppkomna brister som till utvidgning av verksamheten. De sakkunniga anse sig därför kunna utgå ifrån, att även denna gång de ytterligare erforderliga medlen skola kunna hopbringas på liknande sätt.

Departementschefen.

På förslag av Kungl. Maj:t har årets riksdag för olika ändamål vid Stockholms högskola anvisat tillhopa 453 300 kronor. Såsom framgår av den lämnade redogörelsen för högskolans ekonomi, kommer emellertid för tiden intill den 1 juli 1949, då avtalet mellan staten, staden och högskolan avses träda i kraft, ett driftunderskott på minst 350 000 kronor att uppstå. I detta läge synes det mig, som om staten icke helt kunde undandraga sig att lämna ytterligare ekonomiskt stöd, så att högskolan även under tiden till dess tidigare nämnda avtal träder i tillämpning skall kunna uppehålla sin verksamhet i full omfattning. 1947 års sakkunniga för utredning rörande Stockholms högskolas framtida ställning ha därvid föreslagit ett statligt engångsbidrag på 175 000 kronor eller hälften av det beräknade driftunderskottet. Med hänsyn till föreliggande omständigheter anser jag detta bidrag lämpligt avvägt.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Stockholms högskola: Bidrag till tackande av driftunderskott* för budgetåret 1948/49 anvisa ett anslag av kronor 175 000.

2. Stockholms högskola: Professur i ekonomisk historia.

På förslag av Kungl. Maj:t (propositionen 1947: 272, s. 125 ff.) beslöt 1947 års riksdag, att vid universiteten i Uppsala och Lund skulle inrättas ordinarie preceptorat i ekonomisk historia. Därmed har en förstärkt ställning givits åt den ekonomiska historien vid statsuniversiteten. Vid Stockholms högskola uppehålls undervisningen och examinationen i ekonomisk historia sedan 1936 av professorn Eli F. Heckscher. Även sedan denne 1945 avgick med pension från sin personliga forskningsprofessur vid handelshögskolan i Stockholm har han bibehållit sin ställning som lärare vid Stockholms högskola, ehuru han icke uppburit någon ersättning för sin undervisning och examination vid högskolan.

Universitetsberedningen framhåller, att det är tack vare professor Heckschers verksamhet, som ämnet ekonomisk historia kommit att intaga en särställning i Stockholm och att det är skäligt, att den av Heckscher grundlagda ämnestraditionen fullföljes vid Stockholms högskola. Ekonomisk historia är här ett från examensämnet historia skilt specialämne, vilken ordning enligt beredningens mening bör bibehållas, då specialisering av detta slag vid ett lärosäte måste anses berika såväl forskning som undervisning. Beredningen föreslår, att en professur snarast inrättas i detta ämne vid Stockholms högskola.

Även *socialvetenskapliga forskningskommittén* har föreslagit, att en professur i ekonomisk historia inrättas vid Stockholms högskola.

Departementschefen.

Den ekonomisk-historiska forskningens betydelse torde numera vara så allmänt erkänd, att jag icke närmare behöver motivera ett stöd för denna forskning från statsmakternas sida. Jag vill dessutom hänvisa till vad jag i propositionen nr 272, s. 125 ff. till 1947 års riksdag anförde angående den ekonomiska historiens ställning vid våra akademiska lärosäten. Vid detta tillfälle ansåg jag mig av olika skäl icke kunna till slutlig prövning upptaga frågan om statliga åtgärder för en utbyggnad av Stockholms högskola, och det är fortfarande min mening, att statens framtida ställning till högskolan först måste avtalsenligt regleras, innan en upprustning av högskolan kan komma till stånd. Jag har emellertid under hand erfarit, att undervisningen i ekonomisk historia vid högskolan icke mycket längre torde kunna upprätthållas genom nuvarande arrangemang.

Under sådana förhållanden synes det nödvändigt att åtgärder utan dröjsmål vidtagas, så att ämnets ställning vid högskolan icke äventyras. Detta torde lämpligen böra ske genom att en professur i ekonomisk historia inrättas vid högskolan den 1 juli 1949. Med hänsyn till den tidsutdräkt, varmed professors-tillsättningar i allmänhet är förenad, synes det önskvärt, att professuren må kunna ledigförklaras i god tid dessförinnan.

Högskolan saknar emellertid egna medel att bestrida kostnaderna för den ifrågasatta professuren, varför dessa komma att få bestridas i den ordning, varom överenskommits i förutnämnda avtal. Jag finner det rimligt, att staten påtager sig sin andel av dessa kostnader, och jag ämnar bereda Stockholms stad tillfälle att taga ställning till motsvarande spörsmål för dess vidkommande. Därest riksdagen för sin del beslutar i överensstämmelse med vad jag sålunda förordar och under förutsättning att Stockholms stad är beredd att bidra till professuren i den ordning som avses i avtalet, torde Kungl. Maj:t böra medgiva, att tillsättningsförfarandet för professuren må inledas under loppet av nästa budgetår.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva att statsbidrag må, i den ordning, som förutsättes i förutnämnda avtal, från och med budgetåret 1949/50 utgå till en professur i ekonomisk historia vid Stockholms högskola.

3. Göteborgs högskola: Allmänt bidrag till verksamheten.

Till Göteborgs högskola har för innevarande budgetår anvisats ett anslag av 21 600 kronor, avseende grundarvoden för tre docentstipendier (i national-ekonomi, i geografi och i statskunskap). Även för nästa budgetår har motsvarande anslag beviljats.

Styrelsen för Göteborgs högskola har nu med hänvisning till betänkandet

med utredning och förslag angående Göteborgs högskolas framtida ställning samt till 1945 års universitetsberednings betänkande del II, till den inom universitetsberedningen utarbetade promemorian med förslag rörande statsbidrag till högskolan samt till socialvetenskapliga och naturvetenskapliga forskningskommittéernas betänkanden hos kanslern hemställt, att denne måtte göra en framställning hos Kungl. Maj:t om ett anslag till högskolan för budgetåret 1948/49 av 349 751 kronor, varav 56 900 kronor beräknades komma att utgå såsom tillägg till löner och arvoden.

Göteborgs högskolas lärarråd har i sitt yttrande, i vilket styrelsen instämt, såsom sin mening framhållit, att samtliga till etapp I av föreliggande upprustningsprogram hänfödda befattningar och anslag omedelbart borde upprättas och beviljas. För den händelse detta under nu rådande förhållanden icke skulle vara genomförbart, har lärarrådet begärt anslag för genomförandet av ett mer begränsat upprustningsprogram, som innebär, att från och med nästa budgetår bland annat 3 professurer, 1 laboratur, 3 precepturer, 3 biträdande lärarbefattningar, 3 docentstipendier, 3 förste assistentbefattningar, 2 förste och 2 andre amanuensbefattningar skulle inrättas. Vidare skulle tillkomma vissa kursanslag, förstärkning av kansliorganisationen samt en del smärre anslag till olika ändamål.

Kanslern framhåller inledningsvis, att det på grund av den statsfinansiella situationen knappast torde finnas någon utsikt, att högskolan skulle kunna påräkna hela det begärda beloppet. Ej heller syntes det vara lämpligt att, innan statsmakterna tagit ställning till utvecklingsprogrammet för högskolan, bevilja medel, avsedda för ändamål, som kunde anses i viss mån föregripa prövningen av nämnda program. Av de i lärarrådets skrivelse angivna befattningarna och anslagen hade kanslern sökt utvälja dem, där behovet syntes särskilt trängande och där förut antydda risker icke torde vara för handen.

Kanslerns förslag framgå av följande sammanställning:

1) Laborator i marin botanik	kronor	14 417
2) 2 preceptorer (i ekonomisk historia och i slaviska språk) å 14 417 kr.	»	28 834
3) 3 docentstipendier (i historia, i litteraturhistoria och i romanska språk) å 7 200 kr.	»	21 600
4) 3 biträdande lärare (i psykologi och pedagogik, i national-ekonomi och i sociologi) å 9 660 kr.	»	28 980
5) 2 förste amanuenser å 4 032 kr.	»	8 064
6) 2 andre » å 2 400 »	»	4 800
7) Höjning av arvoden till högskolans sekreterare och lärarrådets sekreterare samt förstärkning av arbetskrafterna på högskolans kansli	»	12 000
8) Höjning av nu utgående änkepensioner till samma belopp som vid statsuniversiteten	»	14 700
9) Höjning av nu utgående anslag till seminariebiblioteket, förstärkning av anslag till omkostnader och materiell samt bidrag till tryckning av högskolans årsskrift	»	15 005

Summa kronor 148 400.

För de föreslagna docentstipendierna (p. 3) ha endast upptagits grundbeloppen. I likhet med vad gäller för de under innevarande budgetår utgående stipendierna torde enligt kanslern tilläggen böra bestridas från vederbörande därför avsedda anslag. Beträffande de föreslagna amanuensbefattningarna (p. 5 och p. 6) anser kanslern, att högskolans styrelse borde få bestämma, vilka befattningshavare, som skola erhålla biträde av dessa amanuenser. Kanslern föreslår vidare, att styrelsen får besluta angående dispositionen av de poster, som äro upptagna under punkterna 7 och 9.

I en till ecklesiastikdepartementet ingiven framställning har Göteborgs högskolas rektor, *professorn Axel Boëthius*, bland annat framhållit, att disponibel kraft för den av kanslern föreslagna biträdande lärarbefattningen i nationalökonomi för närvarande icke finnes. Däremot vore det av allra största betydelse för högskolan att erhålla en preceptor i statistik. Professor Boëthius understryker vidare särskilt behovet av en höjning av arvodena till lektorerna i främmande språk, kursanslag för ämnet nordiska språk, exkursionsanslag för ämnet geografi samt drift-, materiel- och exkursionsanslag för marinbotaniska institutet.

Departementschefen.

Såsom jag redan i annat sammanhang framhållit, anser jag det i princip oriktigt att påbörja upprustningen av de fria högskolorna, innan staten och respektive städers ställning till högskolorna blivit avtalsenligt reglerad. Det av mig tidigare förordade anslaget å 175 000 kronor till Stockholms högskola är också uteslutande avsett som ett bidrag till täckande av uppkommet driftsunderskott. De av Göteborgs högskola begärda anslagen avse däremot att möjliggöra ett påbörjande redan nu av det skisserade upprustningsprogrammet. Å andra sidan har Stockholms högskola redan tidigare för olika ändamål erhållit icke obetydliga statsanslag, medan Göteborgs högskola hittills endast erhållit anslag till tre docentstipendier. Det synes mig därför skäligt, att sistnämnda högskola redan för nästkommande budgetår erhåller ett begränsat statsanslag för verksamheten. Jag vill därför förordade, att till Göteborgs högskola för nästa budgetår anvisas ett anslag på 100 000 kronor. Jag anser mig emellertid icke nu böra taga ställning till hur detta anslag skall användas, utan bör det ankomma på högskolans styrelse att underställa Kungl. Maj:t ett förslag till disposition av de sålunda anvisade medlen. Jag förutsätter emellertid, att styrelsen vid fördelningen av anslaget icke vidtager sådana dispositioner, som kunna anses föregripa den slutliga prövningen av högskolans upprustningsprogram. Jag utgår vidare ifrån att Göteborgs stad icke torde ha någon erinran emot att ett anslag beviljas redan för nästkommande budgetår, eftersom den förstärkning av högskolan, som det här kan bli fråga om, måste anses ligga helt i linje med det program, som staden redan godkänt.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Göteborgs högskola: Allmänt bidrag till verksam-*
heten för budgetåret 1948/49 anvisa ett anslag
av kronor 100 000.

Vad departementschefen sålunda under avsnitten II, III
och IV hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma,
bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten samt för-
ordnar, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den
lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Ekströmer.